

LA GESTIÓ DE LA DIVERSITAT AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS (I)

A continuació us oferim la investigació “La gestió de la diversitat al sistema educatiu de les Illes Balears”. Aquesta feina de recerca, que ha comptat amb el suport de la Conselleria d’Educació i Cultura del Govern Balear, ha consistit en estudiar i detectar les necessitats i obstacles cap a una integració plena de la població estrangera resident a les Illes Balears, a partir de la primera institució social que té com a objectiu bàsic la integració dels seus nous membres: l’escola. La feina vol ésser el més científica possible i per això s’han estudiat les que són, des del nostre punt de vista, les 6 nacionalitats més representatives de la complexa varietat de col·lectius immigrants a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Per la seva extensió, oferim l’estudi dividit en tres parts.

GESTIÓ DE LA DIVERSITAT AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS

INVESTIGACIÓ APLICADA A 6 NACIONALITATS

2007

EQUIP MULTIDISCIPLINAR DE RECERCA

Coordinació de l'Equip i del Projecte:

ANTONI TARABINI-CASTELLANI CABOT Sociòleg

Direcció del Projecte:

LUIS VIDAÑA FERNANDEZ Geògraf

Coordinació, conclusions i propostes

SÍLVIA CLEMENTE LAPENA Mestra

Coordinació per Illes:

Mallorca	LUIS VIDAÑA FERNANDEZ	Geògraf
Menorca	JOSEFINA VILLENA DEFEZ	Pedagoga
Eivissa	ANTONIA TORRES BONED	Pedagoga

Equip de recerca:

SÍLVIA CLEMENTE LAPENA	Mestra
ELIANA HARO ZURITA	Estudiant de Psicologia
ZOHRA LAAROUSSI ELKATI	Mediadora Intercultural.
JOAN RADOFERRANDO	Mestre
DIANA ROTENBERG	Psicopedagoga

Equip de treball per nacionalitats:

Bulgària	LIDIA HRISTOVA KANEVA	Professora música
Equador	ELIANA HARO ZURITA	Estudiant de Psicologia
Marroc	ZOHRA LAAROUSSI	Mediadora
Senegal	DAME NIANG FAYE	Comerciant
Xina	LAI MING	Llicenciada en Art

Equip de Col·laboradors:

M.F.Cañellas Mayrata

Jesús Estàn Camino

Andreu Grimalt Rosselló

Pilar Loureiro Campos

Carmen Martinez Canto

Mònica Pinteño Jaume

Mireia Ralló Mon

Ana Ronda Cañaveras

Pedagoga

Mestre

Sociòleg

Mestra

Psicòloga

Psicopedagoga

Mestra

Psicòloga

Secretaria Tècnica:

Reyes Sierra Risco

Secretària
de direcció

INDEX

Introducció	6
A. SITUACIÓ ACTUAL DE LA POBLACIÓ EXTRANJERA A BALEARS	9
B. OBJECTIUS, HIPÒTESIS I METODOLOGIA	16
B.1. Objectius	17
B.2. Hipòtesis de feina	18
B.3. Metodologia	21
C. LA INVESTIGACIÓ	23
C.1. Visió comuna, segons les diferents nacionalitats	25
C.1.1. Factors comuns	25
C.1.2. Per Illes i nacionalitats	28
C.2. Resultats per centres educatius	29
C.2.1. Factors comuns	30
C.2.1.1. <i>Equatorians</i>	35
C.2.1.2 <i>Marroquins</i>	43
C.2.1.3. <i>Britànics</i>	53
C.2.1.4. <i>Subsaharians</i>	59
C.2.1.5. <i>Xinesos</i>	64
C.2.1.6. <i>Búlgars</i>	66
C.2.2. El cas de Menorca	68
C.3. Resultat per famílies	83
C.3.1. Factors comuns	84
C.3.2. Mallorca	85
C.3.2.1. <i>Equatorianes</i>	85
C.3.2.2. <i>Marroquines</i>	90
C.3.2.3. <i>Britàniques</i>	97
C.3.2.4. <i>Senegaleses</i>	102
C.3.2.5. <i>Xineses</i>	105
C.3.2.6. <i>Búlgares</i>	111

C.3.3. Menorca	113
C.3.3.1 <i>Britàniques</i>	116
C.3.3.2. <i>Senegaleses</i>	121
C.3.3.3. <i>Xineses</i>	126
C.3.3.4. <i>Búlgares/romaneses</i>	130
C.3.4. Eivissa	135
C.3.4.1. <i>Britàniques</i>	137
C.3.4.2. <i>Senegaleses</i>	140
C.3.4.3. <i>Xineses</i>	142
C.3.4.4. <i>Romaneses</i>	146
C.3.4.5. <i>Guineanes</i>	151
C.4. Resultats per alumnat	153
C.4.1. Factors comuns	154
C.4.2. Mallorca	155
C.4.2.1. <i>Equador</i>	156
C.4.2.2. <i>Marroc</i>	161
C.4.2.3. <i>Regne Unit</i>	166
C.4.2.4. <i>Senegal</i>	168
C.4.2.5. <i>Xina</i>	172
C.4.2.6. <i>Bulgària</i>	177
C.4.3. Menorca	179
C.4.3.1. <i>Regne Unit</i>	180
C.4.3.2. <i>Xina</i>	185
C.4.3.3. <i>Romania</i>	189
C.4.4. Eivissa	193
C.4.4.1. <i>Subsaharià</i>	195
C.4.4.2. <i>Xina</i>	197
C.4.4.3. <i>Romania</i>	200
D. CONCLUSIONS	203
E. ANNEXES	207

Introducció

La Comunitat Autònoma de les Illes Balears ha esdevingut, durant la darrera dècada (1996-2006), un dels destins més importants des del punt de vista percentual de la migració internacional.

La manifestació bàsica d'aquest fet ha estat, per una banda, un fort creixement de la població resident a l'arxipèlag i, per l'altra, la heterogeneïtat en la composició en quant a nacionalitats, cultures, llengües, etc.

De les nombroses causes que han motivat aquests desplaçaments de població de països del Sud o de la perifèria mundial al Nord, en volem destacar 3 que per nosaltres són molt clars:

- a) La connectivitat de l'arxipèlag pel fet que ha estat una àrea tradicional de recepció del turisme internacional. A través de la xarxa aeroportuària i portuària passen més de 12 milions de persones a l'any. L'aeroport de Son Sant Joan ocupa un dels primers llocs dins el rànking europeu.
- b) Les xarxes migratòries transnacionals que faciliten la informació i l'ajut necessari per la vinguda de familiars, amics, coneguts, etc. Tot això afavorit pel fet del gran desenvolupament de les comunicacions a nivell planetari (telefonía, internet, etc.) que permet un contacte permanent i instantani entre les persones.
- c) L'estructura econòmica balear afavoreix la incorporació al mercat de treball d'efectius laborals de manera precària, estacional, etc. en funció de les demandes del mercat dins el marc d'una economia terciària de base turística. Al mateix temps es potencien altres sectors laborals com l'assistència (menors i majors), el treball domèstic, el sector de la neteja, etc.

A la conjunció d'aquests tres factors s'afegeix l'existència d'una marca turística mundial anomenada "Mallorca" que dóna a conèixer una imatge bucòlica, paradisiàca, privilegiada, rica, etc. de l'arxipèlag balear, que també contribueix a l'atracció de persones d'altres països, tant procedents d'àrees desenvolupades com d'àrees subdesenvolupades.

Per altra banda, la percepció del nostre equip de recerca a partir de l'experiència dels darrers anys, és la constatació de que els estrangers, quan arriben a les Illes Balears es troben còmodes i, per tant, solen fixar la seva residència d'una manera definitiva o a llarg termini. Tampoc per part de la població autòctona s'observen actituds de rebuig o xenofòbia generalitzades, probablement per raons com:

- Haver estat tradicionalment una àrea d'emigració i això ha creat una sensibilitat en relació a les migracions.
- Els canvis socioeconòmics que s'han produït al llarg dels darrers 40 anys a l'arxipèlag i que han ajudat a crear una mentalitat més oberta i moderna.

- La conjuntura econòmica, amb una constant de creixement que motiva la necessitat d'una mà d'obra complementària a l'autòctona per mantenir l'evolució de l'activitat en un context d'aturada demogràfica.

I, per completar el nostre raonament, que justifica a nivell de plantejament teòric la nostra recerca, volem reflexionar sobre un tercer aspecte de la qüestió: la integració dels nousvinguts a la societat d'acollida.

El nostre plantejament inicial consisteix en apuntar que és necessari establir mecanismes d'integració, a tots els nivells, per evitar la coexistència per separat de comunitats diverses en un mateix territori (multiculturalisme) i treballar per la integració intercultural, tot això com una necessitat de supervivència de tots, ja que la via multicultural pot esdevenir un mecanisme de conflictes irresolubles en un futur no massa llunyà.

A partir d'aquí, la institució que segons el nostre punt de vista pot contribuir de manera més eficaç en la tasca d'afavorir la integració intercultural és l'escola i, en general, el sistema educatiu balear.

D'aquí la importància de desenvolupar polítiques, mesures, mecanismes, accions d'integració intercultural entre nascuts a les Illes i vinguts d'altres àrees del món dins l'àmbit escolar, com a base d'una bona integració social de les famílies.

Som conscients de que la intensitat del fenomen migratori mundial cap a l'arxipèlag de les Illes Balears ha agafat desprevinguts als ciutadans de les illes, a les institucions, als recursos d'integració disponibles, etc. Això s'ha manifestat en un impàs durant anys que s'ha manifestat per la inoperativitat i la manca de reacció amb mesures concretes d'actuació.

La posada en marxa del I Pla d'Atenció a la Immigració a les Illes Balears en el marc de la Conselleria de Benestar Social pensem que no va aconseguir els objectius proposats, la qual cosa dugué al II Pla d'Atenció a la Immigració que ha tingut la fortuna de trobar-se amb la creació d'una conselleria específica per a desenvolupar-lo: la Conselleria d'Immigració.

En aquest moment, les circumstàncies han canviat amb la dotació de recursos humans i materials en el marc de la citada Conselleria d'Immigració, per adoptar polítiques i actuacions concretes per millorar l'atenció a la població immigrada i afavorir la integració dins la societat i cultura de les Illes Balears.

El nostre equip de treball, a partir d'un compromís moral i ètic en el treball de la integració de la població immigrada a l'arxipèlag, procedent de pràcticament tots els països del món, interpreta aquesta conjuntura com una gran oportunitat de créixer junts, de crear una societat futura intercultural, rica i variada en la seva composició i compromesa en la creació d'una Comunitat Autònoma de les Illes Balears de tots i per a tots els ciutadans.

A partir d'aquesta declaració de principis, vàrem decidir oferir a la Conselleria d'Immigració i també a la Conselleria d'Educació, la nostra feina de recerca, consistent en estudiar i detectar les necessitats i obstacles cap a una integració plena de la població

estrangera resident a les Illes Balears a partir de la primera institució social que té com a objectiu bàsic la integració dels seus nous membres: l'escola.

Si la integració escolar és encertada, la integració social vindrà com un procés natural i lògic. Per tant, de qualque manera, el que volem és donar veu als col·lectius immigrants a través del nucli social bàsic, les famílies, per a millora la integració escolar. Posteriorment, volem fer arribar als responsables polítics aquestes demandes i propostes d'actuació derivades per a facilitar la presa de decisions.

La feina vol ésser el més científica possible i, per això, hem agafat les que són, des del nostre punt de vista, les 6 nacionalitats més representatives de la complexa varietat de col·lectius immigrants a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

A. SITUACIÓ ACTUAL DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA A BALEARS

A. SITUACIÓ ACTUAL DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA A BALEARS

Segons les dades del Cens, la població a Balears en el període 1950-2001 s'ha doblat, passant de **419.928** habitants a 1950 a **938.131** a 2005. Aquest augment es produeix bàsicament per la presència de població estrangera, tant membres de la Unió Europea com població extracomunitària.

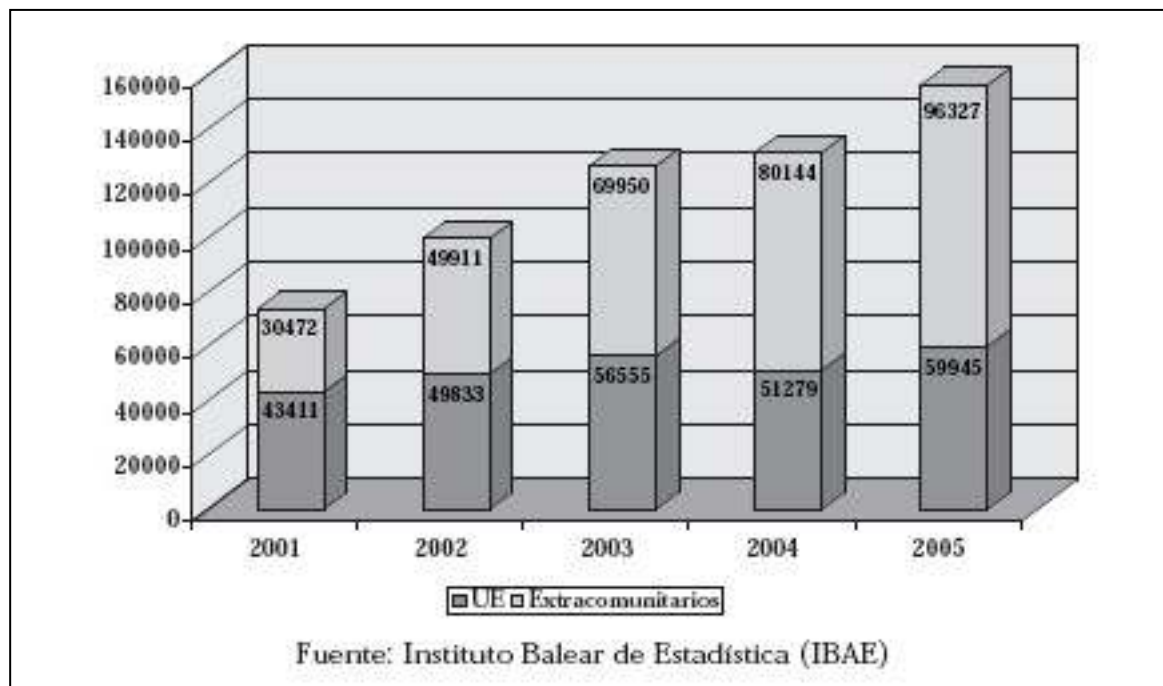
Amb l'objectiu de reflectir millor la importància que té la població estrangera a l'arxipèlag balear, a continuació s'ofereixen algunes dades estadístiques que resulten rellevants.

En la taula adjunta es poden observar les dades de població a Balears segons el padró de 2005.

Total població	Total estrangers	% sobre el total	Estrangers amb targeta o autorització de residència	% sobre el total
938.131	156.270	16.6	117.605	12.5

Font: Institut Balear d'Estadística

A la gràfica següent es reflecteix l'evolució recent de la població estrangera a Balears.

Per últim, es recullen les dades de població estrangera per continents (i els seus països més destacats) i un llistat amb les poblacions més significatives, tant quantitativament com qualitativament.

CONTINENT / PAÍS	POBLACIÓ A BALEARS
Europa (UE 25)	61.969
Alemanya	22.802
Regne Unit	14.962
Itàlia	8.532
França	5.629
Resta Europa	11.674
Bulgària	4.144
Romania	3.618
Àfrica	22.778
Marroc	16.282
Nigèria	1.861
Senegal	1.601
Amèrica del Nord	1.286
EUA	821
Amèrica Central	3.361
Cuba	1.875
Amèrica del Sud	49.978
Equador	16.134
Argentina	11.915
Colòmbia	9.299
Àsia	5.059
Xina	2.553
Oceania	169
Austràlia	101
TOTAL	156.274

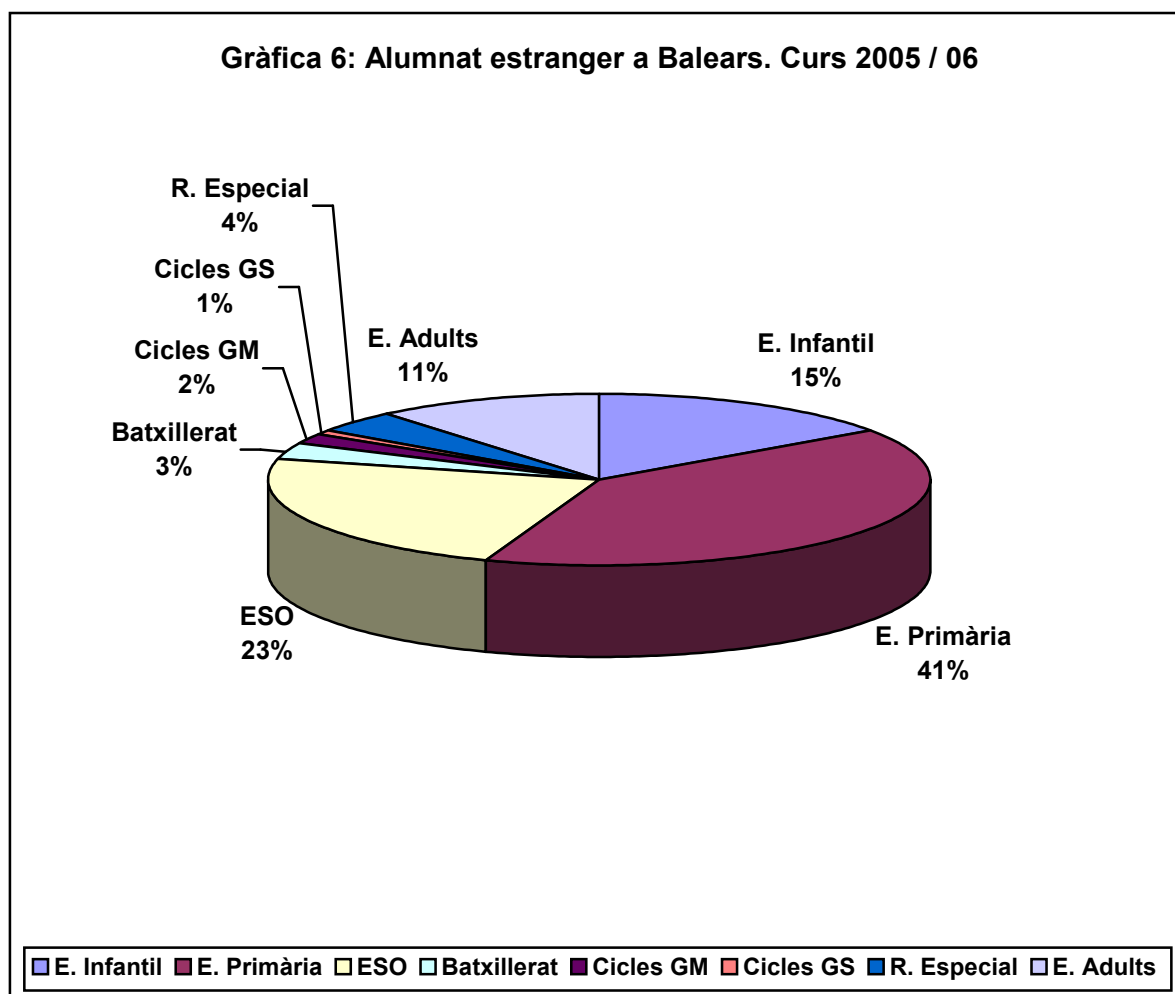
RÀNKING DE PAISOS	
PAÍS	POBLACIÓ A BALEARS
Alemanya	22.802
Marroc	16.282
Equador	16.134
Regne Unit	14.968
Argentina	11.915
Colòmbia	9.299
Itàlia	8.532
França	5.629
Bulgària	4.144
Romania	3.618
Xina	2.553
Nigèria	1.861
Senegal	1.601

Alumnat estranger a Balears. Curs 2005 / 06

	Edu. Infantil	Edu. Primària	ESO	Batxillerat	Cicles GM	Cicles GS	Règim Especial	Edu. Especial	Edu. Adultes	Garantia Social	TOTAL
TOTAL ENSENYAMENT	3.297	8.719	5.124	708	333	174	925	63	2.424	131	21.898

Font: Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears

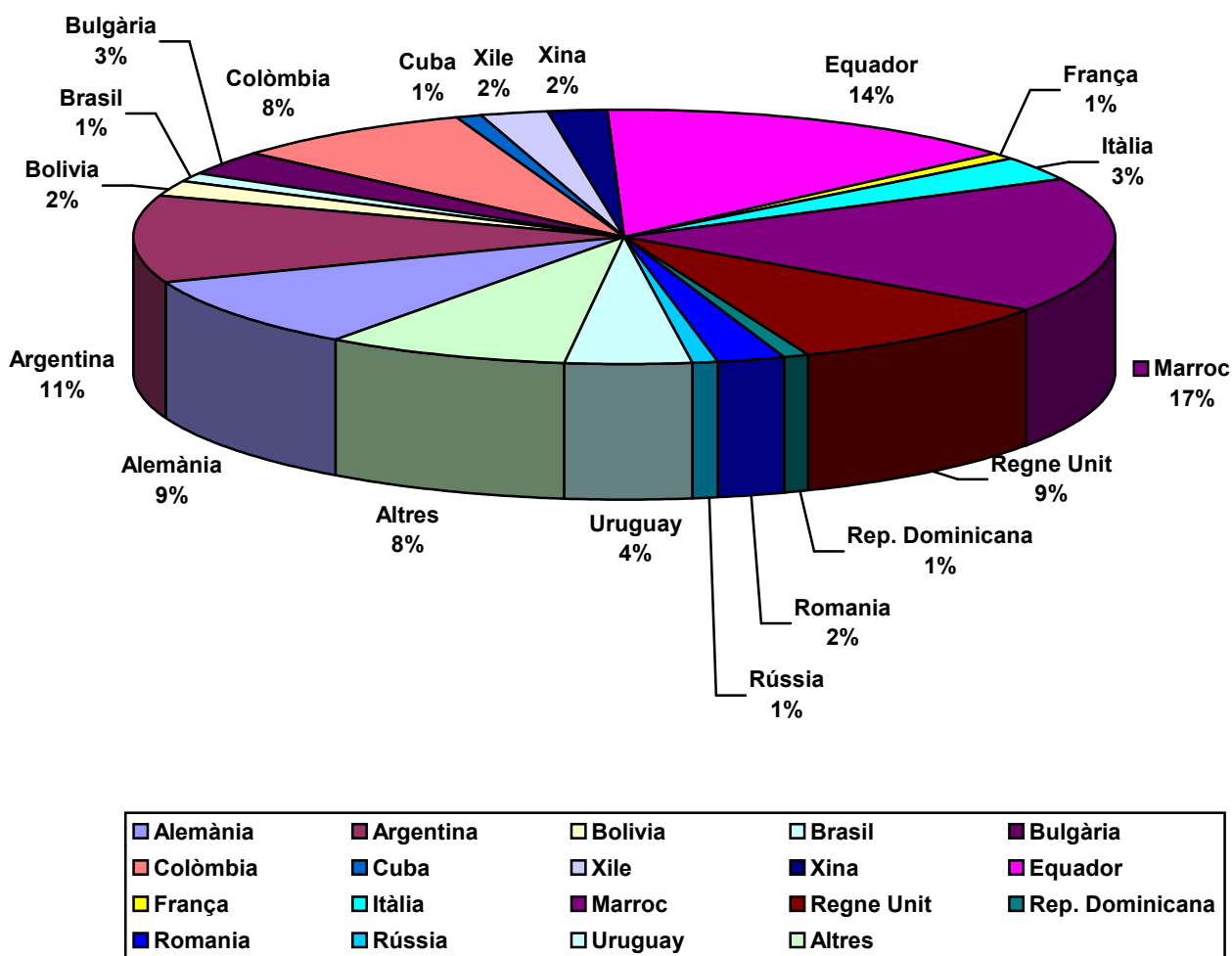
Simultàniament, aquesta presència es centra bàsicament en l'educació primària i infantil. Aquesta situació s'explica pels correlatius processos de reagrupació familiar.

Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears

A la gràfica adjunta es reflecteix la distribució de l'alumnat estranger per nacionalitats durant el curs acadèmic 2005 / 06.

Gràfic 7: Alumnat estranger a Balears. Curs 2005 / 06

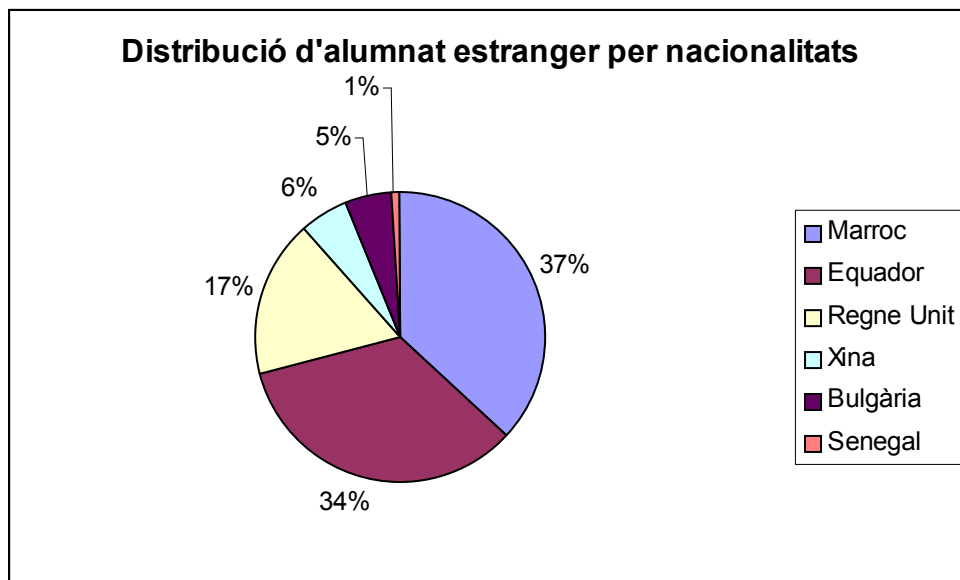
Font: Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears

**Alumnat estranger (de les 6 nacionalitats objecte d'estudi)
matriculat als centres educatius de les Illes Balears.**

Curs 2005-2006

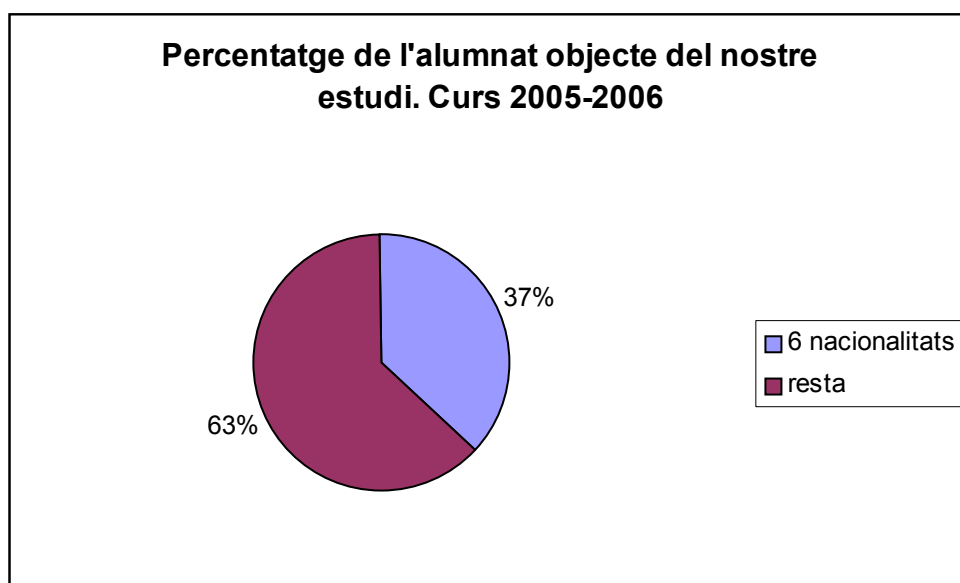
País	Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Marroc	3050	2239	230	558	23
Equador	2789	1971	344	474	
Regne Unit	1439	878	460	140	5
Xina	463	399	18	42	4
Romania	316	219	15	82	
Senegal	78	66	2	10	
TOTAL	8135	5772	1069	1306	32

Font: Elaboració pròpia.

Font: Elaboració pròpia

Segons la Conselleria d'Educació de la CAIB, durant el mateix curs acadèmic, el nombre total d'alumnat estranger era de 21.898, per la qual cosa el conjunt format per aquestes sis nacionalitats (8135 alumnes) representa el **37%** del total.

La exposició d'aquestes dades serveix per explicar i justificar l'elecció de les nacionalitats objecte d'estudi. Per un costat, s'han escollit les nacionalitats amb un pes específic més rellevant dins de la immigració a les illes (vessant quantitativa); per altre, s'han cercat nacionalitats que englobin i representin les distintes cultures que conviuen a les illes (vessant qualitativa).

Combinant ambdós conceptes, les **nacionalitats seleccionades** per aquesta investigació són:

- **Equatoriana i Marroquina:** nacionalitats objecte de l'estudi pilot, quantitativament rellevants a Balears i representants de dos àmbits culturals diferenciats, el sud-americà i el magrebí.
- **Romanesa o Búlgara:** persones d'Europa de l'Est que, encara que els seus països d'origen ja formin part formalment de la Unió Europea, experimenten dificultats per l'exercici dels seus drets i deures.
- **Senegalesa o Nigeriana:** persones procedents de l'Àfrica subsahariana, representants significatius de la cultura d'aquella zona del continent.
- **Xina:** població creixent en nombre i amb unes característiques culturals exclusives i diferenciades de la resta de persones immigrants.
- **Britànica:** a més de la seva importància numèrica, també és representativa de la immigració del nord a les Illes Balears.

B. OBJECTIUS, HIPÓTESIS I METODOLOGIA

B. OBJECTIUS I METODOLOGIA

B.1.- Objectius

a) Durant els darrers anys, com mostrem a l'apartat anterior, s'observa la presència massiva d'alumnat estranger a les Illes, com a conseqüència del procés de reagrupament familiar. D'això es deriva una nova problemàtica escolar i social en general com és la convivència entre diverses cultures a un territori com el balear. A partir d'aquí sorgeixen dos tipus de problemes:

- De caire administratiu: intentar donar solució a les demandes sorgides per la forta presència de població procedent de pràcticament tots els països del món.
- De caire ciutadà, en el sentit de donar una resposta positiva, integradora, inclusiva, als nouvinguts i, al mateix temps, demanar-los un esforç d'integració a tots els nivells. És una qüestió recíproca.

b) Una bona integració social passa per una bona integració escolar, sobretot de les 2^a i 3ª generacions de persones immigrades, i, en aquest sentit, l'escola i la família són els nuclis essencials per evitar problemes. La nostra opinió és que les Illes Balears encara són a temps d'abordar aquests reptes amb mesures adients.

A partir de les dues grans premisses anteriors, els objectius que ens hem fixat amb aquest treball són:

- 1) Realitzar un estudi de 6 nacionalitats representatives corresponents a àmbits geogràfics i culturals diversos; i que, a més, són quantitativament significatives a l'arxipèlag balear: Marroc, Equador, Regne Unit, Senegal (subsaharians), Xina i Bulgària (Europa de l'Est). L'estudi s'ha realitzat tenint en comte el fet insular de la nostra comunitat autònoma. Així, hi ha un equip de treball a Mallorca, un a Menorca i un darrer a l'illa d'Eivissa, per determinar si es troben fets i/o característiques diferencials.
- 2) Analitzar una mostra de centres (públics i concertats/privats). L'estudi considera tres àmbits, que són el centre educatiu, la família i l'alumnat de nivells educatius superiors (2n cicle d'ESO i Batxillerat).
- 3) Obtenir uns indicadors que permetin mesurar els factors que afavoreixen o dificulten la inclusió escolar i social de l'alumnat estranger i, com a conseqüència d'això, de les seves famílies.
- 4) Fugir d'estereotips i trobar elements comuns i diferents per superar barreres i treballar en la línia d'igualtat d'oportunitats, com a base de la futura societat balear basada en la cohesió social.
- 5) Considerar com a element fonamental el fet d'escoltar a les famílies i a l'alumnat estranger, com a protagonistes, juntament amb la població autòctona, en la presa de mesures de qualsevol tipus que els puguin afectar.

- 6) A partir de la feina de camp i de les idees que sorgiran, oferir solucions i/o aportacions de millora del sistema educatiu i de la comunitat educativa de les Illes Balears.
- 7) Fer una aposta decidida per la convivència intercultural com el millor model teòric, i pensem que també viable, per a resoldre els conflictes i apostar per la convivència i la cohesió social.

B.2.- Hipòtesis

En un temps molt reduït, el sistema educatiu balear s'ha trobat amb 22.000 alumnes d'origen estranger que han canviat la fisonomia dels centres educatius i han generat una demanda d'atenció específica que, des del punt de vista del nostre treball, no ha estat lo suficientment atesa.

Els centres educatius de les Illes Balears responen a un model dual (públic/concertat-privat). Aquest model no és exclusiu del territori balear, però compta amb uns percentatges diferenciats d'altres comunitats autònomes a dos nivells: a nivell quantitatiu (un 65% centres de titularitat pública que atén al 82% de l'alumnat estranger i un 35% de centres de titularitat concertada i privada que acull al 18% de l'alumnat estranger) ; a nivell distributiu, els centres de les Illes acullen en global el percentatge més alt de l'Estat en quant a població escolar estrangera (14%).

Des d'una altra perspectiva, el sistema de centres públics recull, pràcticament en la seva totalitat, l'alumnat estranger procedent del Tercer Món, que sovint s'identifica amb l'alumnat immigrant. El 25% de l'alumnat estranger procedent del Primer Món (UE) es troba escolaritzat a centres concertats i/o privats (només a Mallorca hi ha sis centres privats que segueixen el sistema educatiu britànic), i la resta, per una qüestió de localització geogràfica (pobles petits, àrees turístiques, etc.) es troba escolaritzat a centres públics que presenten unes característiques determinades.

Davant aquesta nova realitat, ¿quina capacitat de resposta té el nostre sistema educatiu?

Per respondre a aquesta qüestió volem fer una petita anàlisi de dalt a baix. Per això comencem per l'administració educativa (Conselleria d'Educació i Cultura).

La primera impressió que es té és de sorpresa, davant la intensitat i la diversitat de la incorporació massiva d'alumnat estranger, especialment dels no europeus, ja que aquest col·lectiu havia començat, a principis de la dècada dels anys 90, després de la incorporació d'Espanya a la UE, a fixar la seva residència a les Illes per diversos motius. Els avantatges econòmics, culturals i d'altres tipus han fet que la incorporació d'aquest alumnat al sistema educatiu no hagi estat difícil, ja que han acudit a centres específics (Liceu francès, col·legi suec, centres britànics, centre Alemany) o a centres de localitats petites o de llocs on el seu col·lectiu és nombrós a centres públics i concertats.

Per a l'Administració educativa aquesta incorporació no ha implicat una problemàtica específica a l'hora de l'escolarització, de l'assignació de recursos, de creació urgent de pautes metodològiques, de creació de nous centres. Això és degut a la davallada de

l'alumnat en xifres globals durant tota la dècada dels anys 90, motivada per l'entrada de les Illes en el model demogràfic modern.

Des d'una perspectiva d'integració escolar i social, les conseqüències d'aquests models educatius paral·lels i allunyats de l'espanyol s'haurien d'analitzar en un treball posterior, doncs segons la nostra percepció no és el millor camí per a treballar per una societat balear cohesionada social i culturalment.

A una segona fase, ja amb el canvi de mil·lenni, canvia la intensitat i el sentit de la presència d'alumnat estranger al sistema educatiu de les Illes Balears, degut a la forta onada immigratòria estrangera procedent de pràcticament tots els països del món subdesenvolupat. Davant aquesta situació, l'administració té bàsicament dos tipus de problemes: un físic o quantitatiu i un de tractament o de resposta educativa.

Davant el problema quantitatiu, la resposta ha estat una política de construccions accelerades de centres, en funció del mapa escolar elaborat a partir de les demandes per redistribució de la població autòctona i de la creació de nous nuclis de població (urbanitzacions, etc.).

I, en relació al tractament de la nova realitat de l'alumnat (tan variat des del punt de vista nacional, ètnic, cultural, lingüístic, etc.), l'Administració ha agafat instruments que formaven part del sistema tradicional per atendre aquesta nova diversitat. Per exemple, dins el sistema d'escolarització que no fa una discriminació positiva, qualsevol alumne estranger és considerat, a tots els efectes, igual que un alumne autòcton, sense tenir en compte les seves peculiaritats. Les conseqüències d'això són denunciades a diferents estudis com els Anuaris de l'Educació de les Illes Balears. Com a exemple, la concentració del 75% de l'alumnat estranger procedent del Tercer Món als centres de titularitat pública, dels quals s'ha produït una sortida de l'alumnat autòcton, incorporat a centres concertats.

Un altre exemple ha estat l'adscripció directa de l'alumnat estranger al Programa de Compensació Educativa, creat l'any 1985 per integrar la població gitana al sistema educatiu espanyol, mitjançant el professorat de AD (Atenció a la Diversitat), quan les necessitats de l'alumnat estranger no són d'aquest tipus.

El principal instrument que s'ha posat a l'abast dels centres educatius ha estat el denominat PALIC (Pla d'Acolliment Lingüístic i Cultural), copiat de Catalunya. No és, doncs, un recurs que hagi sorgit del mateix sistema (centres educatius) en funció de les seves necessitats, i que ha esdevingut, en la majoria dels casos, un document administratiu més dels centres educatius.

Els centres educatius de les Illes Balears depenen de la Conselleria d'Educació, i cal recordar que, en el sistema públic, responen al model del CEIP i Centres d'ESO i Batxillerat, mentre que en el sistema concertat i privat aquests centres tenen un model integrat que en determinats casos va des d'un any fins els 18 anys. És a dir, guarderies, Educació Infantil i Primària, ESO i Batxillerat (des d'abril de 2007, en molts de casos, concertat).

La resposta d'aquest model dual ha estat, com ja hem dit anteriorment, molt diferent. L'adscripció de l'alumnat estranger, seguint els mecanismes legals existents, s'ha situat de manera diferent: l'alumnat procedent del Tercer Món es troba escolaritzat als centres públics, mentre que una gran part de l'alumnat estranger procedent de països desenvolupats es troba escolaritzat a centres concertats i/o privats. Aquesta realitat no és exclusiva de les Illes; es dona a totes les Comunitats Autònomes.

Per sota dels centres en abstracte, tenim els protagonistes de la formació i integració social: el professorat que ha d'atendre aquest alumnat.

Aquest professorat, especialment als centres públics (sense un filtre de l'alumnat estranger), s'ha trobat de sobte unes aules amb una gran diversitat cultural, lingüística, religiosa... Com sempre, ha hagut d'improvisar respostes voluntarioses, sovint creatives, quasi mai amb el suport esperat per part de l'Administració educativa, que no ha adoptat mesures de suport específiques (més professorat, recursos materials, aportacions econòmiques). El professorat, com es sol dir, fa el que pot.

La manca de formació específica del professorat relativa a *l'atenció a la diversitat per necessitats específiques* (lingüístiques, culturals, socials, ..), que és com la LOE (2006) denomina l'alumnat estranger, provoca que l'atenció no sempre sigui la correcta. Per exemple, moltes de les tasques suport es troben relacionades únicament amb l'adquisició d'un cert vocabulari bàsic en llengua catalana o castellana, sense que els valors i principis de l'escola intercultural tinguin presència als centres. En tot cas, tenim la impressió que molts de cops es vincula la diversitat a allò estrany: atenció fora de l'aula en grups específics, les típiques festes folklòriques i gastronòmiques, etc.

Al llarg del nostre estudi hem constatat una altra observació molt clara i que dona orientacions específiques cap a la intervenció educativa en general. En general, la resposta dels CEIP en quant a integració escolar, familiar i social és més correcta que l'observada als centres d'ESO i Batxillerat. Al llarg de l'estudi es veuran les causes, que ara només apuntem: el canvi físic de centre (a partir dels 12 anys); el canvi de professorat, que coneix bastant els alumnes a Infantil i a Primària, i poc a ESO; el canvi de metodologia; el nombre excessiu, des del nostre punt de vista, de materials curriculars a ESO; la mateixa organització i dinàmica dels centres; la incorporació tardana al sistema educatiu; el paper de les AMIPES...

Per alta banda, en la línia del nostre estudi i a través de les enquestes realitzades, hem percebut una situació molt diferent als centres privats i concertats, ja que no hi ha un canvi físic o d'ubicació, ni d'organització, metodologia, professorat o homogeneïtat de l'alumnat.

Com hem indicat a la metodologia del treball, un aspecte a destacar és el relatiu a la realitat de l'alumnat estranger que cursa estudis als nivells superiors del nostre sistema educatiu (4 ESO i Batxillerat, Universitari), ja que l'èxit acadèmic d'aquesta part de la població balear implica, des del nostre punt de vista, un èxit en quant a la integració social i obri el camí pel nombrós col·lectiu d'alumnat estranger, que s'incrementa cada any i que compta en aquests moments amb uns 22.000 alumnes.

La poca presència d'aquest alumnat, sobretot a Batxiller i a la Universitat, no ens permet encara fer una avaluació quantitativa. No obstant, aporten dades qualitatives que deixen

entreveure el camí que s'hauria de seguir per assolir una bona integració escolar i social dels nous ciutadans de les Illes Balears.

B.3.- Metodologia

La mostra: s'han realitzat, pel conjunt de la nostra comunitat, entrevistes a 60 centres educatius (40 centres públics i 20 concertats) distribuïdes de manera aleatòria. Al mateix temps, s'han realitzat 50 entrevistes a famílies i a alumnes (40 centres públics i 10 concertats), distribuïdes de manera aleatòria i proporcional a les nacionalitats objecte d'estudi.

Les entrevistes: tot el treball de camp s'ha realitzat mitjançant entrevistes personals preseleccionades, aplicant uns qüestionaris prèviament dissenyats. Abans de la seva aplicació, es van realitzar els corresponents pre-tests d'avaluació i validació. El contingut d'aquest qüestionari s'aplica a tres universos autònoms i relacionats entre sí:

- **Els centres escolars**: la selecció dels centres respon a dos criteris bàsics:

1. La titularitat del centre: públics i concertats/privats.
2. Ubicació geogràfica: Mallorca, Menorca i Eivissa.

La feina s'ha dirigit a l'equip directiu mitjançant el sistema de l'enquesta adaptada del qüestionari que presentem com a model estàndard. Ens han interessat tant les dades quantitatives com les informacions i valoracions qualitatives.

La preselecció dels centres s'ha realitzat en funció d'una certa empatia i facilitat d'accés a les persones i a la informació per part del nostre equip. No obstant això, el mostreig és significatiu.

- **Les famílies**: En el treball amb les famílies s'ha partit d'un guió previ (veure annex). A continuació s'ha seleccionat un grup de famílies de les distintes nacionalitats que duen els seus fills als centres de referència citats anteriorment.

En un primer moment, el nostre equip multidisciplinar va establir un guió previ per analitzar diferents aspectes de la seva integració social, laboral i cultural a la comunitat balear, amb especial esment a l'àmbit escolar, és a dir, a la implicació i a les expectatives entorn l'educació dels seus fills i filles.

Aquest guió es va adaptar a les característiques bàsiques de les nacionalitats objecte d'estudi i l'entrevista personal, generalment en el context familiar, es va dur a terme per persones de la seva mateixa nacionalitat, aconseguint així una major confiança i fiabilitat en les seves respostes.

- **L'alumnat**: L'alumnat de nivells superiors de l'ensenyament obligatori i batxillerat pertany a les famílies entrevistades i als centres educatius de referència.

Ens interessava molt conèixer l'opinió de l'alumnat estranger que ha arribat a nivells superiors del sistema educatiu (ESO i Batxillerat). Per això també s'ha partit d'un guió previ, elaborat per l'equip multidisciplinar (veure annex).

Dins la nostra metodologia hi ha un fet que té una rellevància qualitativa com és l'assignació inicial de l'estudi de les famílies i de l'alumnat adolescent a persones immigrades de les mateixes nacionalitats i, per tant, amb coneixement i sensibilitat molt precisa del col·lectiu estudiat.

C. LA INVESTIGACIÓ

C.1 Visió comuna, segons les diferents nacionalitats

C.1.1 Factors comuns

C.1.2 Per nacionalitats

C.1.- Visió comuna, segons les diferents nacionalitats

Una vegada presentats els plantejaments generals volen fer una aproximació a la qüestió que ens ocupa des d'una perspectiva insular, ja que sovint, els estudis que es fan a la CAIB no tenen presents les característiques pròpies de cada una de les Illes i, en el sistema educatiu, hi ha diferències.

Aquest bloc consta de dues parts: una primera, amb aquells elements comuns que hem obtingut a les enquestes realitzades a totes les Illes; i una altra on s'inclou un document específic per cada una de les Illes.

C.1.1. Factors comuns

A partir de les entrevistes als centres educatius hem obtingut uns factors comuns que afecten a la quotidianitat en relació a la presència d'alumnat estranger. Per presentar aquests factors que hem trobat a centres de totes les Illes Balears s'ha agafat la pròpia estructura del treball consistent en anar de dalt a baix: centres, famílies i alumnat.

1. Centres

1.1. Quan analitzem les sis nacionalitats hem de tenir en compte quin és el sistema educatiu de procedència: el sistema britànic, que respon al model occidental d'un país desenvolupat; el sistema llatinoamericà, que respon a un sistema educatiu tradicional de qualque manera ja desfasat des del punt de vista espanyol (tipus EGB), el sistema educatiu dels països de l'Est, amb forta disciplina, hàbits de treball durs i amb facilitat de domini pels idiomes, que després afavoreix la seva integració a les Illes; i altres sistemes propis de països menys desenvolupats que són més desintegrats, sense estructura ni obligatorietat, i amb forta influència de la religió musulmana. Lògicament, aquesta procedència marca i condiona la facilitat o dificultat d'adaptació al sistema educatiu espanyol.

Tot el professorat que té alumnat xinès és troba sorprès per l'alt rendiment a l'àrea de matemàtiques, ja que es veu que a la Xina és un àrea curricular molt forta, així com un bon rendiment en general a les àrees de ciències (naturals, biologia, geologia, etc.). Per altra banda, si s'observa un rendiment inferior a les altres àrees de l'àmbit sociolingüístic les principals causes les podem trobar en les diferències de referents culturals i, sobretot, en les mancances lingüístiques. No obstant, en un temps relativament curt adquireixen un domini oral suficient de la llengua castellana i, posteriorment, de la llengua catalana. És un alumnat encantador, molt treballador i disciplinat; sorprèn positivament als docents que comencen a treballar amb ells.

1.2. Dificultats per aconseguir molta informació de l'alumnat immigrant, sobretot pel que fa referència al seu passat acadèmic (itinerari educatiu i formatiu).

1.3. Un excessiu volum d'alumnat immigrant en una mateixa classe pot provocar desajusts a la realitat i la formació de *ghettos* i discriminació social.

1.4. També es desprèn de les entrevistes un nivell significativament alt de desconeixement de les possibles causes de determinats comportaments dels alumnes immigrants. Tots els centres coincideixen en afirmar que el professorat necessita més formació inicial i continuada en la temàtica de “Educació Intercultural” i el seu tractament dins les aules.

2. Professorat

2.1. En general, de la interpretació que es fa dels contactes amb els centres, es pot afirmar que els equips directius no estan familiaritzats amb la temàtica de la immigració; exceptuant alguns casos, la majoria vol delegar el compromís de contestar les preguntes en una altra persona que estigui més familiaritzada amb el tema; normalment les persones que més contacte tenen amb els alumnes i la seva realitat són els orientadors, en el cas de secundària, i l'equip de suport, en el cas de primària.

També s'ha observat en l'anàlisi de les dades estadístiques un cert desconeixement per part dels equips directius del número d'immigrants escolaritzats al seu centre, així com la dificultat d'identificar l'alumnat per nacionalitats, sobre tot dins el col·lectiu genèric “latinoamericà”. S'ha notat que no es tenen en compte les diferències específiques de cada país sud-americà.

2.2. Un altre problema és la formació del professorat per atendre la diversitat de l'alumnat estranger. Es pot dir que hi ha professors de llengües estrangeres (alemany, anglès, francès..) que no tenen problemes, així com tampoc el professorat de PALIC que ha rebut o s'ha autoformat per fer feina amb aquest alumnat. No succeeix igual amb la resta del professorat.

2.3. En relació a la detecció de necessitats, els centres demanen que, si bé creuen necessària una dotació amb més recursos, el problema que es presenta és el de tenir més temps per organitzar els materials dels que ja disposen i més hores de coordinació entre tot el professorat.

2.4.. La interculturalitat encara és una proposta de futur. En la pràctica, l'assimilació és el paradigma educacional bàsic

2.5. L'atenció a l'alumnat estranger, actualment centrada en el professorat de suport a Primària i el departament d'Orientació a Secundària, s'ha de obrir més al conjunt del professorat i amb una major implicació dels equips directius.

3.Família

3.1. Per part de les famílies no s'observa un suficient coneixement dels programes específics, però sí una gran valoració dels mateixos, especialment del suport individualitzat o en petits grups per part del professorat especialista.

3.2 En general, el rendiment dels alumnes immigrants, es situa per sota de la mitjana de la totalitat de l'alumnat del centre, sobretot a Secundària. Entre les causes d'això trobem les dificultats afegides del procés migratori, en el cas dels alumnes que procedeixen del tercer món, per les implicacions socioeconòmiques i per la gran quantitat de situacions de desarrelament i dol migratori, especialment entre els adolescents. Gran part de l'alumnat estranger (equatorià, marroquí, xinès i romanès) compensa la diferència de nivell amb un millor comportament i actitud general cap a l'escola en general. Mostren submissió cap a l'autoritat del mestre i de l'adult, en general motivada per la procedència de sistemes de valors més tradicionals i formals.

3.3.La influència del nivell d'integració social de la família al medi cultural i lingüístic de la societat d'acollida és determinant a l'hora d'afavorir o dificultar l'adaptació i el rendiment escolar dels seus fills. També les seves expectatives envers el futur dels seus fills determinen el grau de èxit ó de fracàs escolar.

3.4.La feina temporal de les famílies també repercuteix en períodes vacacionals en temps lectiu, i amb el consentiment dels pares els fills van amb ells a llocs privilegiats, posant davant les vacances a l'escola. I sense comunicar-ho als tutors. Ara bé no es un fet exclusiu de l'alumnat britànic, podrien dir que es una conseqüència de l'estacionalitat laboral de moltes famílies estrangeres.

4.Alumnat

4.1.És significatiu el fet de considerar poc important la conflictivitat que la presència d'aquest alumnat representa en els centres educatius. Els prejudicis existents no es deuen al fet de la pluralitat cultural en sí mateixa sinó al baix nivell socioeconòmic de les famílies extra-comunitàries que assisteixen als centres públics.

4.2.L'alumnat que s'incorpora al sistema educatiu balear en els primers cursos de l'escolarització té més facilitat per aconseguir uns rendiments millors ja que el procés d'adaptació es més llarg. Això no succeeix amb l'alumnat d'incorporació tardana (darrers cursos de primària i ESO), ja que el desfasament és més acusat: diferents hàbits de treball, continguts diferenciats, estil d'aprenentatge i d'ensenyament propis, organització de centres d'acord amb altres pautes culturals, altre tipus d'autoritat i disciplina, etc.

4.3.Així com els immigrants procedents de l'Europa de l'Est o de Llatinoamèrica no es diferencien per nacionalitat, en aparença, els britànics sí.

4.4.El fet de tractar-se d'una immigració molt recent a les Illes Balears fa que als nivells superiors de l'ESO pràcticament no hi hagi alumnat d'aquestes nacionalitats, la major part és troben escolaritzats als centres de Primària i alguns al primer cicle d'ESO.

4.5.L'absentisme depèn de l'edat, a les etapes d'Infantil i Primària, precisament perquè el sentit de l'obligació i la responsabilitat és pràcticament inexistent.

C.1.2. Factors diferencials per illes i nacionalitats

L'estudi ens duu a la conclusió de que els factors diferencials no venen pel lloc de residència (Illa) sinó per nacionalitat.

En el cas de l'alumnat equatorià i marroquí, la investigació està centrada a Mallorca a partir de l'existència d'un estudi pilot centrat en aquestes nacionalitats, realitzat durant l'any 2006, al llarg del qual es va fer un treball extens i intens per poder avaluar una metodologia susceptible de ser estesa a altres nacionalitats. Per tant, lògicament, els resultats que en aquest apartat es reproduïxen tenen major extensió i intensitat.

En relació a les altres nacionalitats considerades (Búlgars, Senegalesos, Xinesos i Britànics), s'ha de tenir en compte que el cas dels Mallorca té un pes específic important per la seva rellevància quantitativa.

En el cas de Menorca, ens hem trobat la constatació d'un fet evident en el món educatiu com és la tradició relativa a aspectes de renovació pedagògica. L'anàlisi i el treball de camp referent a les nacionalitats anteriorment citades han estat molt acurats, encara que menys extensos que els de l'illa de Mallorca.

A Eivissa hi ha una realitat social amb símptomes d'escassa cohesió que es reflexa a qualsevol investigació. En el cas concret de l'objecte d'aquest estudi també es nota aquesta realitat: existeix una percepció generalitzada del problema, però no sembla haver-hi una estructura que permeti organitzar aquesta percepció i convertir-la en una anàlisi adequada i en propostes efectives.

A més de tots aquests factors, a partir d'uns objectius i metodologia comuns, es va considerar fonamental en aquesta investigació respectar l'autonomia de cada illa, precisament per no caure en factors reduccionistes que impedissin veure la realitat diferenciada de cadascuna d'elles.

C.2 Resultats per centres educatius

C.2.1 Factors comuns

C.2.1.1. Equatorians

C.2.1.2. Marroquins

C.2.1.3. Britànics

C.2.1.4. Subsaharians

C.2.1.5. Xinesos

C.2.1.6. Búlgars

C.2. Resultats per centres educatius

C.2.1. Factors comuns

- El resultat final ha estat que les diferències són pràcticament inexistents, perquè el que marca els possibles matisos és principalment la nacionalitat i no tant el lloc de residència.
- En referència als centres, s'observa un cert desconeixement per part dels equips directius del número d'immigrants escolaritzats al seu centre, així com la dificultat d'identificar l'alumnat per nacionalitats dins el col·lectiu genèric "latinoamericà". També es desprèn de les entrevistes un nivell significativament alt de desconeixement de les possibles causes de determinats comportaments dels alumnes immigrants.
- En general, a l'educació primària el rendiment escolar dels immigrants és similar a la mitjana de la totalitat de l'alumnat del centre.
- El rendiment escolar de l'alumnat estranger és baix. No obstant, les diferències observables no són molt grans a Primària i van augmentant a ESO.
- Gran part de l'alumnat estranger, compensa la diferència de nivell amb un millor comportament i actitud general cap a l'escola en general. Mostren submissió cap a l'autoritat del mestre i de l'adult, en general motivada per procedir de sistemes de valors més tradicionals.
- La situació econòmica de moltes famílies immigrades és precària i no poden aportar molt (temps i recursos) a l'escola.
- A determinats instituts trobem que, en general, és millorable el rendiment global de tot l'alumnat.
- Un excessiu volum d'alumnat pot provocar que el rendiment es converteixi en una qüestió secundària que queda amagada davant altres preocupacions.
- L'alumnat que s'incorpora al sistema educatiu balear en cursos baixos té més facilitat per aconseguir uns rendiments millors ja que el procés d'adaptació és més llarg. Això no succeeix amb l'alumnat d'incorporació tardana que comença a ESO, ja que té hàbits de treball diferenciats, continguts diferents, distinta organització de centres, etc.
- La influència del nivell d'integració social de la família és determinant a l'hora d'afavorir o dificultar el rendiment escolar dels seus fills.
- La implicació del professorat i dels equips directius en el comprimit d'una millora dels resultats acadèmics de tot l'alumnat és bàsica. En aquest sentit se'ns comenta molt la importància d'una implicació i capacitat per part del professorat per ajudar millor a tot tipus d'alumnat.

- Hi ha un desconeixement absolut dels sistemes educatius i, en general, de l'educació del país d'origen de l'alumnat immigrant.
- La manca de suport institucional provoca que moltes vegades tot queda en mans del voluntarisme i de l'esforç personal del professorat.
- Les expectatives de la família en relació als estudis dels fills com a mecanisme d'integració social i laboral, afecten el rendiment.

Les relacions de sociabilitat de l'alumnat i el professorat

- A Primària les relacions de sociabilitat de l'alumnat i el professorat són idèntiques a la resta.
- La relació de l'alumnat estranger amb el professorat és bona, en part per la seva cultura patriarcal i tradicional, que respon positivament al concepte d'autoritat.
- Als nivells d'Infantil i Primària solen ser molt transparents amb el mestre o mestra, li contenen tot el que passa a casa seva. Són bastant comunicatius, fet que minva amb l'edat.
- Hi ha una diferència fonamental consistent en el fet de que a Primària el mestre educa i a Secundària el professor ensenya coneixements.
- En principi s'agrupen per caràcter similar, amb nins autòctons o d'altres nacionalitats.
- La relació entre companys no es dolenta però tampoc és bona, ja que tendeixen a agrupar-se per nacionalitat de manera espontània i això es difícil de rompre.
- Amb el temps d'estada al centre i al sistema educatiu la situació canvia cap a una millor relació amb la resta de companys.
- El sistema d'escolarització no afavoreix la convivència equilibrada entre estrangers i autòctons ja que la major concentració als centres públics (estranger i alumnat marginal) dificulta la integració escolar i social.
- A Primària la participació a les activitats escolars programades és igual entre tot l'alumnat del centre.
- No així en relació a les activitats extraescolars on la participació de l'alumnat estranger és inferior, per manca de recursos econòmics i motivacions econòmiques, també cal afegir reticències culturals.
- La participació en activitats escolars es normal, superior al batxillerat que a ESO. La manca de recursos a la família (econòmics) i la poca valoració que tenen cap a aquestes activitats són les principals causes.

- Algunes activitats no són considerades importants o bàsiques per les famílies, ja que la seva situació socioeconòmica no els permet.
- En ocasions les necessitats familiars (feina a casa, cura dels germans) impedeix la matriculació dels fills a activitats de l'horabaixa.
- També la participació a activitats extraescolars és baixa. Darrere d'aquest fet es troben raons de tipus econòmic, encara que també poden influir els costums, els hàbits procedents del sistema educatiu de procedència, etc. i la poca valoració d'aquest tipus d'activitat.
- Si han de pagar, la seva prioritat és la economia familiar, i per tant no poden disposar de recursos per aquest fi. És, doncs, una despesa susceptible de ser eliminada. Quan els mestres insisteixen i donen alternatives com que el centre els pugui ajudar, participen. En el cas contrari els alumnes no hi participen.

La participació de les famílies a l'escola i a les AMIPES.

- La participació de les famílies d'alumnes de Primària és similar a la mitjana. Podem destacar un element diferencial com és la poca participació institucional, per motivacions lingüístiques, manca d'hàbits, delegació de funcions a l'escola, etc. Hi ha una bona relació personal quan se'ls crida per a qualsevol motiu. A ESO, la participació és encara més escassa.
- A mesura que els fills creixen sembla minvar la percepció de risc o de necessitat de tant de control per part de la família. També el tracte amb el fill adolescent és difícil en aquests temes.
- La baixa participació de la família a l'escola és un fet general (autòctons i immigrants). De cada vegada els pares deleguen més en la institució escolar l'educació dels fills, la transmissió de valors i coneixements que abans corresponen a la família. La feina de dones i homes, el ritme de vida existent actualment i la problemàtica econòmica degut a un consumisme desmesurat provoquen que els nins "s'aparquin" a l'escola, si és possible tot el dia, millor. D'aquí l'èxit dels centres concertats, que acullen els nins jornades interminables a canvi de doblers.
- Les relacions del centre amb les famílies estrangeres és bona. No obstant, la participació d'aquestes dins la vida del centre es mínima. De qualque manera, deleguen en el centre l'educació dels fills i no estan acostumats a participar, o no tenen temps.
- Si moltes famílies d'aquestes nacionalitats no estan integrades a altres nivells socials o costums de les Illes, es lògic que tampoc ho estiguin en relació a la participació escolar. Qualsevol relació amb una institució si no hi ha integració social es anòmala.

- La manca de comprensió de la llengua catalana, generalment vehicular als centres educatius, i dels continguts propis del sistema educatiu, també actua negativament en una possible participació escolar.
- El fet de no tenir una xarxa familiar, com moltes famílies autòctones, pot provocar que no tinguin amb qui deixar els fills petits per assistir a reunions a l'escola o al centre d'ESO.
- Les necessitats econòmiques, que es tradueixen en llargues jornades laborals, fa que no tinguin temps ni ganes de ficar-se en històries com les AMIPES.
- Altres famílies no reconeixen les institucions escolars, el vocabulari, la finalitat, etc.
- En definitiva, la família no s'integra en l'organització oficial del centre.

La detecció de mancances per part del professorat i dels centres educatius per a millorar l'atenció i, per tant, la inclusió de l'alumnat estranger.

- Determinats directors (interlocutors) consideren que encara amb un 10-15% d'alumnat estranger no es troben saturats, que hi ha altres centres en situacions pitjors. Tampoc el nombre d'alumnat estranger els preocupa massa. D'això se'n treuen tres interpretacions:
 - a) La poca conflictivitat que la presència d'aquest alumnat representa en els centres educatius.
 - b) La problemàtica existent no es deu al fet de la pluralitat cultural sinó al baix nivell socioeconòmic de les famílies, principalment als centres públics, a on la presència de l'alumnat extracomunitari és majoritària.
 - c) La presència als centres educatius de famílies multicarencials.

Es constata també un desconeixement, sobretot als centres de secundària, de la situació real per nacionalitats i procedències del seu alumnat. La informació que tenen els directors és menor, de la que ens donen els secretaris, cap d'estudis, etc. És a dir, seria necessària una major coordinació i anàlisi de la realitat del seu propi alumnat, per actuar en conseqüència. No diferencien, per exemple, l'alumnat llatinoamericà per nacionalitats, o l'alumnat d'origen africà, etc.

- L'acolliment es troba delegat principalment en el professorat del departament de català als centres d'ESO i Batxillerat, i no es té consciència de que es tracta d'una feina de tot el claustre, ja que no és qüestió només d'integració o mesures lingüístiques.
- La interculturalitat és encara als centres entrevistats una proposta de futur. En la pràctica, l'assimilació és la línia de treball bàsica.
- A tots els centres demanen més professorat i recursos en general. En relació al professorat es detecta una mancança de preparació en relació a l'atenció a la

diversitat existent, ja que ni la formació inicial a la Universitat, tant diferent entre els mestres i els llicenciats, ni la permanent aborden encara aquestes qüestions.

- Hi ha una petició reiterada de davallar les ràtios per aula, ja que la situació és insostenible a molts de centres. El treball de la diversitat és pràcticament impossible amb les aules saturades.
- Manquen recursos externs. L'equip de treball ha constatat a través de les enquestes que determinats centres no demanen la intervenció de la figura del mediador intercultural, per desconeixement, ja que els centres que disposen d'aquests col·laboradors es troben molt satisfets del resultat de la seva feina.
- L'any d'arribada hauria de ser un any complet d'acollida, per anivellar l'alumnat, malgrat perdin un curs. Una acollida mal feta duu conseqüències en l'escolaritat posterior.

C.2.1.1.Equatorians

Bloc I:

Rendiment Escolar

Aspectes quantitius:

En general, a l'**educació primària** el rendiment escolar dels immigrants és similar a la mitjana de la totalitat de l'alumnat del centre.

En relació al col·lectiu equatorià, el rendiment és menor a la mitjana. Un 52% dels equips directius afirma desconèixer les causes d'aquesta situació. Els que sí contesten, destaquen les següents motivacions:

- Derivades del propi procés migratori (42'1%)
- Manca de recursos (36'8%)
- Inestabilitat familiar (31'6%)

A l'**educació secundària** el nombre percentual d'alumnat estranger és més baix que a primària.

El rendiment del col·lectiu equatorià és similar a la resta d'alumnat. No obstant això, s'observa un grau elevat de desconeixement per part dels equips directius (37'5%) de les circumstàncies específiques que envolten aquest alumnat.

Dins les motivacions que afecten al seu rendiment es citen:

- Desconeixement de la llengua catalana (62'5%)
- Inestabilitat familiar (50%)
- Derivades del propi procés migratori (37'5%)
- Manca de recursos (37'5%)
- Manca de valoració i utilitat (37'5%)

Aspectes qualitius:

- El rendiment escolar de l'alumnat estranger és baix. No obstant, les diferències observables no són molt grans a Primària i van augmentant a ESO.
- Gran part de l'alumnat estranger equatorià compensa la diferència de nivell amb un millor comportament i actitud general cap a l'escola en general. Mostren submissió cap a l'autoritat del mestre i de l'adult, en general motivada per procedir de sistemes de valors més tradicionals.
- La situació econòmica de moltes famílies immigrades és precària i no poden aportar molt (temps i recursos) a l'escola.

- Evidentment, l'alumnat estranger té una situació de desavantatge, generalment per qüestions lingüístiques. Aquest desavantatge és menor dins el col·lectiu equatorià, ja que, com a mínim, domina una de les llengües oficials de la Comunitat Autònoma (castellà).
- A determinats instituts trobem que, en general, és millorable el rendiment global de tot l'alumnat.
- Un excessiu volum d'alumnat pot provocar que el rendiment es converteixi en una qüestió secundària que queda amagada davant altres preocupacions.
- L'alumnat que s'incorpora al sistema educatiu balear en cursos baixos té més facilitat per aconseguir uns rendiments millors ja que el procés d'adaptació és més llarg. Això no succeeix amb l'alumnat d'incorporació tardana que comença a ESO, ja que té hàbits de treball diferenciats, continguts diferents, distinta organització de centres, etc.
- La influència del nivell d'integració social de la família és determinant a l'hora d'afavorir o dificultar el rendiment escolar dels seus fills.
- La implicació del professorat i dels equips directius en el comprimis d'una millora dels resultats acadèmics de tot l'alumnat és bàsica. En aquest sentit se'ns comenta molt la importància d'una implicació i capacitat per part del professorat per ajudar millor a tot tipus d'alumnat, on s'hi troba l'alumnat equatorià.
- Hi ha un desconeixement absolut dels sistemes educatius i, en general, de l'educació del país d'origen de l'alumnat immigrant.
- La manca de suport institucional provoca que moltes vegades tot queda en mans del voluntarisme i de l'esforç personal del professorat.
- Les expectatives de la família en relació als estudis dels fills com a mecanisme d'integració social i laboral, afecten el rendiment.

Absentisme Escolar

Aspectes quantitius:

A l'educació Primària el nivell d'absentisme i d'abandonament és igual a la mitjana de l'alumnat.

A l'educació Secundària, l'absentisme és superior a la mitjana.

En relació a les causes s'observen diferències:

En relació a l'alumnat equatorià, un 25% dels equips directius no coneixen les causes. Dins les causes que s'argumenten es troben:

- Pocs recursos familiars (62'5%)
- Manca d'interès (62'5%)
- Manca d'hàbits (50%)

Aspectes qualitius:

- A Educació Infantil i Primària cap centre ens ha parlat d'un absentisme significatiu: els nins i nines estrangeres equatorianes van a l'escola.
- La llei col·labora per evitar l'absentisme escolar, en el sentit de poder denunciar a les famílies i aquestes, per por, reaccionen i duen els nins als centre.

Abandonament Escolar

Aspectes quantitius:

El grau d'abandonament escolar per part de l'alumnat equatorià és superior a la mitjana de l'alumnat a ESO.

En relació a les motivacions o causes d'aquest fet tenim:

En relació a l'alumnat equatorià, un 37'5% dels equips directius no coneixen les causes. Dins les causes citades troben:

- Fracàs escolar (47%)
- Trobar feina (50%)
- Dinàmica migratòria (37'5%)

Aspectes qualitius:

- Aquest abandonament escolar per part de l'alumnat equatorià s'ha de matisar, doncs a vegades famílies estrangeres es duen els seus fills a altres centres, per qüestions laborals o per canvi de domicili, i no avisen al centre.
- Hi ha casos que la temporalitat de la feina dels pares provoca constants canvis de domicili i, per tant, de mobilitat de l'alumnat d'un centre a un altre. És a dir, l'estructura productiva de les Illes, amb contractes precaris i l'estacionalitat de l'activitat motivada pel predomini del turisme, també afecta l'escolaritat de l'alumnat estranger.
- En ocasions, els viatges durant el curs als seus països provoca llarg períodes d'absentisme escolar, ja que quan viatgen hi passen com a mínim per 1 mes. I, en ocasions, els fills poden quedar al país d'origen amb les padrines, ties, etc.

Actituds

Aspectes quantitativs:

Les actituds a Primària són bones. A l'educació secundària ja poden establir matisos en funció de les respostes obtingudes:

L'interès de l'alumnat equatorià és igual a la mitjana, malgrat el desconeixement per part dels equips directius, tal vegada per la llunyania d'aquests a la realitat de l'aula.

La concentració presenta més diferències o dificultats. Entre les causes es troben les diferències de valors culturals i lingüístiques.

La comprensió de l'alumnat equatorià també és similar a la resta.

Aspectes qualitativs:

- L'interès, la sociabilitat, el comportament solen ser iguals o superior als autòctons. El clima dins l'aula i el comportament de l'alumnat no és dolent. Cal mencionar que als centres de Primària no sol haver-hi seriosos problemes de disciplina.
- La comprensió és inferior, la qual cosa repercuteix en uns inferiors resultats acadèmics i un cert despenjament del ritme del grup que pot esdevenir un factor de risc cap a una actitud negativa, sobretot a ESO.
- Als Instituts consultats l'interès augmenta al batxillerat en relació a ESO, a l'igual que la concentració i comprensió.
- La comunicació i la sociabilitat són iguals que les de la resta de nacionalitats.
- S'observen comportaments molt "masclistes" per part de l'alumnat equatorià, assumits per les nines d'aquesta procedència com a normals, conseqüència directa del que viuen a casa seva. Fins i tot determinats alumnes parlen d'un maltractament per part dels pares cap a la resta dels membres del nucli familiar, que consideren "normal". En aquest sentit la conclusió evident és que existeix un xoc cultural entre cultura familiar i escolar/social balear, que cal detectar als centres i anar corregint.
- El pes del grup d'iguals a l'adolescència també es converteix en un repte tant en el sentit positiu com negatiu per a molts d'alumnes d'aquestes nacionalitats. La reafirmació en relació a l'adult també es pot convertir en reafirmació cap les cultures que no són la seva. S'observen manifestacions en la roba, en la manera de pentinar-se, en els complements com les cintes, banderes. ..
- Les nines equatorianes es fan més entre elles, els nins d'aquesta nacionalitat tenen més facilitat d'integració amb altres nins a partir del joc, del futbol, etc. Observem que el grau de sociabilitat dels nins és, per tant, superior al de les nines.

- Les nines solen ser més callades, més submises.
- Hem observat en qualque nin/a puntual un sentiment d'apàtrida, en el sentit de dir "jo som de Son Dureta, no som d'Equador".
- Dins l'Equador hi ha 32 nacionalitats diferents. En general, respecte a altres nins i nacionalitats, són racistes.
- Molts d'alumnes presenten un nivell d'hiperresponsabilitat, de sobrecàrrega, ja que s'ocupen de la casa durant el treball dels pares i mares que sol ésser tot el dia. Acompanyen els germans petits a escola, encalenteixen el menjar...

Les relacions de sociabilitat de l'alumnat i el professorat

Aspectes quantitius:

A Primària les relacions de sociabilitat de l'alumnat i el professorat són idèntiques a la resta.

A Secundària, els equips directius presenten un elevat grau de desconeixement de causa (70%) i la conclusió bàsica que traiem es una relació igual i fins i tot superior del professorat amb l'alumnat equatorià. Les causes d'aquest fet són la diversitat de valors i les dificultats idiomàtiques.

Aspectes qualitius:

- La relació de l'alumnat estranger amb el professorat és bona, en part per la seva cultura patriarcal i tradicional, que respon positivament al concepte d'autoritat.
- Als nivells d'Infantil i Primària solen ser molt transparents amb el mestre o mestra, li conten tot el que passa a casa seva. Són bastant comunicatius, fet que minva amb l'edat.
- Hi ha una diferència fonamental consistent en el fet de que a Primària el mestre educa i a Secundària el professor ensenya coneixements.

La sociabilitat de l'alumnat en relació al grup d'iguals.

Dins del col·lectiu equatorià predomina l'agrupament per nacionalitats.

- En principi s'agrupen per caràcter similar, amb nins autòctons o d'altres nacionalitats.
- La relació entre companys no és dolenta però tampoc és bona, ja que tendeixen a agrupar-se per nacionalitat de manera espontània i això és difícil de rompre. Els equatorians es relacionen entre ells, és un mecanisme de defensa, de seguretat.
- Amb el temps d'estada al centre i al sistema educatiu la situació canvia cap a una millor relació amb la resta de companys.
- El sistema d'escolarització no afavoreix la convivència equilibrada entre estrangers i autòctons ja que la major concentració als centres públics (estranger i alumnat marginal) dificulta la integració escolar i social.

La seva participació a activitats escolars i extraescolars.

Aspectes quantitius:

A Primària la participació a les activitats escolars programades és igual entre tot l'alumnat del centre però no en relació a les activitats extraescolars on la participació de l'alumnat equatorià és inferior, per manca de recursos econòmics (55%).

Als centres d'ESO la participació en activitats escolars dels equatorians és similar a la resta.

En relació a les activitats extraescolars, la participació és inferior per manca de recursos en el cas dels equatorians (55%). Cal pensar que a aquestes edats ells ja poden decidir.

Aspectes qualitius:

Escolars

- La participació en activitats escolars es normal, superior al batxillerat que a ESO. La manca de recursos a la família (econòmics) i la poca valoració que tenen cap a aquestes activitats són les principals causes.
- Algunes activitats no són considerades importants o bàsiques per les famílies, ja que la seva situació socioeconòmica no els permet.
- En ocasions les necessitats familiars (feina a casa, cura dels germans) impedeix la matriculació dels fills a activitats de l'horabaixa.
- Una part significativa de l'alumnat equatorià realitza activitats fora del centre a les esglésies evangèliques que es van creant a les Illes.

Extraescolars

- També la participació a activitats extraescolars és baixa. Darrere d'aquest fet es troben raons de tipus econòmic, encara que també poden influir els costums, els hàbits procedents del sistema educatiu de procedència, etc. i la poca valoració d'aquest tipus d'activitat.
- Si han de pagar, la seva prioritat és la economia familiar, i per tant no poden disposar de recursos per aquest fi. És, doncs, una despesa susceptible de ser eliminada. Quan els mestres insisteixen i donen alternatives com que el centre els pugui ajudar, participen. En el cas contrari els alumnes no hi participen.
- A ESO i Batxiller, on els alumnes estrangers ja poden decidir, moltes vegades no troben atractives les sortides o activitats extraescolars i no participen.

La participació de les famílies a l'escola i a les AMIPES.

La participació de les famílies d'alumnes de Primària és similar a la mitjana. Podem destacar un element diferencial com és la poca participació institucional, per motivacions lingüístiques, manca d'hàbits, delegació de funcions a l'escola, etc. Hi ha una bona relació personal quan se'ls crida per a qualsevol motiu. A ESO, la participació és encara més escassa.

A mesura que els fills creixen sembla minvar la percepció de risc o de necessitat de tant de control per part de la família. També el tracte amb el fill adolescent és difícil en aquests temes.

- La baixa participació de la família a l'escola és un fet general (autòctons i immigrants). De cada vegada els pares deleguen més en la institució escolar l'educació dels fills, la transmissió de valors i coneixements que abans corresponen a la família. La feina de dones i homes, el ritme de vida existent actualment i la problemàtica econòmica degut a un consumisme desmesurat provoquen que els nins "s'aparquin" a l'escola, si és possible tot el dia, millor. D'aquí l'èxit dels centres concertats, que acullen els nins jornades interminables a canvi de doblers. Aquest és el marc on cal contextualitzar la participació de les famílies equatorianes.
- Les relacions del centre amb les famílies estrangeres és bona. No obstant, la participació d'aquestes dins la vida del centre es mínima. De qualque manera, deleguen en el centre l'educació dels fills i no estan acostumats a participar, o no tenen temps.
- Si moltes famílies no estan integrades a altres nivells socials o costums de les Illes, és lògic que tampoc ho estiguin en relació a la participació escolar. Qualsevol relació amb una institució si no hi ha integració social es anòmala.
- La manca de comprensió de la llengua catalana, generalment vehicular als centres educatius, i dels continguts propis del sistema educatiu, també actua negativament en una possible participació escolar.

- El fet de no tenir una xarxa familiar, com moltes famílies autòctones, pot provocar que no tinguin amb qui deixar els fills petits per assistir a reunions a l'escola o al centre d'ESO.
- Les necessitats econòmiques, que es tradueixen en llargues jornades laborals, fa que no tinguin temps ni ganes de ficar-se en històries com les AMIPES..
- Altres famílies no reconeixen les institucions escolars, el vocabulari, la finalitat, etc.
- En definitiva, la família no s'integra en l'organització oficial del centre.

La detecció de mancances per part del professorat i dels centres educatius per a millorar l'atenció i, per tant, la inclusió de l'alumnat estranger.

- Determinats directors (interlocutors) consideren que encara amb un 10-15% d'alumnat estranger no es troben saturats, que hi ha altres centres en situacions pitjors. Tampoc el nombre d'alumnat estranger els preocupa massa. D'això se'n treuen tres interpretacions:
 - a) La poca conflictivitat que la presència d'aquest alumnat representa en els centres educatius.
 - b) La problemàtica existent no es deu al fet de la pluralitat cultural sinó al baix nivell socioeconòmic de les famílies, principalment als centres públics, a on la presència de l'alumnat extracomunitari és majoritària.
 - c) La presència als centres educatius de famílies multiculturals.
- Hem observat dubtes (per desconfiança) a l'hora de contestar les enquestes per part dels responsables de determinats centres educatius, com si es tractés de contestar de manera "políticament correcta" i no d'exposar de manera clara la problemàtica existent i la manca d'actuacions ben encaminades per atendre la diversitat cultural, lingüística, etc. als centres.
- Es constata també un desconeixement, sobretot als centres de secundària, de la situació real per nacionalitats i procedències del seu alumnat. La informació que tenen els directors és menor, de la que ens donen els secretaris, cap d'estudis, etc. És a dir, seria necessària una major coordinació i anàlisi de la realitat del seu propi alumnat, per actuar en conseqüència. No diferencien, per exemple, l'alumnat llatinoamericà per nacionalitats, o l'alumnat d'origen africà, etc.
- L'acolliment es troba delegat principalment en el professorat del departament de català als centres d'ESO i Batxillerat, i no es té consciència de que es tracta d'una feina de tot el claustre, ja que no és qüestió només d'integració o mesures lingüístiques.
- La interculturalitat és encara als centres entrevistats una proposta de futur. En la pràctica, l'assimilació és la línia de treball bàsica.

- A tots els centres demanen més professorat i recursos en general. En relació al professorat es detecta una mancança de preparació en relació a l'atenció a la diversitat existent, ja que ni la formació inicial a la Universitat, tant diferent entre els mestres i els llicenciats, ni la permanent aborden encara aquestes qüestions.
- Hi ha una petició reiterada de davallar les ràtios per aula, ja que la situació és insostenible a molts de centres. El treball de la diversitat és pràcticament impossible amb les aules saturades.
- Manquen recursos externs. L'equip de treball ha constatat a través de les enquestes que determinats centres no demanen la intervenció de la figura del mediador intercultural, per desconeixement, ja que els centres que disposen d'aquests col·laboradors es troben molt satisfets del resultat de la seva feina.
- L'any d'arribada hauria de ser un any complet d'acollida, per anivellar l'alumnat, malgrat perdin un curs. Una acollida mal feta duu conseqüències en l'escolaritat posterior.

C.2.1.2 Marroquins

Bloc I:

Rendiment Escolar

Aspectes quantitativus:

En general, a l'educació primària el rendiment escolar dels immigrants és similar a la mitjana de la totalitat de l'alumnat del centre.

En relació al col·lectiu marroquí, el rendiment és inferior i bastant per sota de la mitjana de l'alumnat. Un 42,1% dels equips directius afirma desconèixer les causes d'aquesta situació. Els que sí contesten, destaquen les següents motivacions:

- Desconeixement de l'idioma (català, castellà) (52'6%)
- Diferències culturals (52'6%)
- Manca de recursos (31'6%)
- Manca de motivació (26'3%)

A l'educació secundària el nombre percentual d'alumnat estranger és més baix que a primària.

Igual que a primària, el rendiment escolar del col·lectiu marroquí és inferior. S'observa que la meitat dels equips directius desconeixen les causes d'aquest fet. Dins les motivacions en destaquen quatre:

- Desconeixement de l'idioma (català, castellà) (50%)
- Diferències culturals (37'5%)
- Inestabilitat de la família (37'5%)
- Manca de motivació (37'5%)

Aspectes qualitativus:

- El rendiment escolar de l'alumnat estranger és baix. No obstant, les diferències observables no són molt grans a Primària i van augmentant a ESO.
- Gran part de l'alumnat marroquí compensa la diferència de nivell amb un millor comportament i actitud general cap a l'escola en general. Mostren submissió cap a l'autoritat del mestre i de l'adult, en general motivada per procedir de sistemes de valors més tradicionals.
- La situació econòmica de moltes famílies immigrades és precària i no poden aportar molt (temps i recursos) a l'escola.
- Evidentment, l'alumnat estranger té una situació de desavantatge, generalment per qüestions lingüístiques. L'alumnat marroquí té més dificultats, malgrat que gran part

d'aquest alumnat té coneixements mínims de llengua castellana per provenir del nord de Marroc.

- A determinats instituts trobem que, en general, és millorable el rendiment global de tot l'alumnat.
- Un excessiu volum d'alumnat pot provocar que el rendiment es converteixi en una qüestió secundària que queda amagada davant altres preocupacions.
- L'alumnat que s'incorpora al sistema educatiu balear en cursos baixos té més facilitat per aconseguir uns rendiments millors ja que el procés d'adaptació és més llarg. Això no succeeix amb l'alumnat d'incorporació tardana que comença a ESO, ja que té hàbits de treball diferenciats, continguts diferents, distinta organització de centres, etc.
- La influència del nivell d'integració social de la família és determinant a l'hora d'afavorir o dificultar el rendiment escolar dels seus fills.
- La implicació del professorat i dels equips directius en el comprimis d'una millora dels resultats acadèmics de tot l'alumnat és bàsica. En aquest sentit se'ns comenta molt la importància d'una implicació i capacitat per part del professorat per ajudar millor a tot tipus d'alumnat, on s'hi troba l'alumnat marroquí.
- Hi ha un desconeixement absolut dels sistemes educatius i, en general, de l'educació del país d'origen de l'alumnat immigrant.
- La manca de suport institucional provoca que moltes vegades tot queda en mans del voluntarisme i de l'esforç personal del professorat.
- Les expectatives de la família en relació als estudis dels fills com a mecanisme d'integració social i laboral, afecten el rendiment.

Absentisme Escolar

Aspectes quantitius:

A l'educació Primària el nivell d'absentisme i d'abandonament és igual a la mitjana de l'alumnat.

A l'educació Secundària, l'absentisme és superior a la mitjana.

En relació a les causes s'observen diferències en relació a les dues nacionalitats considerades:

L'alumnat marroquí, un 50% dels equips directius no coneixen les causes. Dins les causes que s'argumenten es troben:

- Manca d'interès (50%)
- Devaluació de l'educació (37'5%)
- Pocs recursos familiars (37'5%)
- Manca d'hàbits (37'5%)

Aspectes qualitius:

- A Educació Infantil i Primària cap centre ens ha parlat d'un absentisme significatiu: els nins i nines estrangeres marroquines van a l'escola.
- A nivell d'ESO ens comenten cert casos d'alumnat marroquí (nins i nines) que falten a escola sense motius justificats i, en moltes d'ocasions, amb el coneixement de les famílies.
- Es poden donar situacions d'absentisme de nines grans (11,12 anys...) per tenir cura dels germans petits.
- La llei col·labora per evitar l'absentisme escolar, en el sentit de poder denunciar a les famílies i aquestes, per por, reaccionen i duen els nins als centre. Hi ha un rerefons de xoc cultural, sobretot amb la cultura marroquina del Rif.

Abandonament Escolar

Aspectes quantitius:

El grau d'abandonament escolar per part de l'alumnat marroquí és superior a la mitjana de l'alumnat a ESO.

En relació a les motivacions o causes d'aquest fet tenim:

L'alumnat marroquí, un 37'5% dels equips directius no coneixen les causes. Dins les causes que s'argumenten es troben:

- Fracàs escolar (50%)
- Facilitat de trobar feina (50%)
- Manca de motivació familiar (37'5%)

Aspectes qualitius:

- Aquest abandonament escolar per part de l'alumnat marroquí s'ha de matisar, doncs a vegades famílies estrangeres es duen els seus fills a altres centres, per qüestions laborals o per canvi de domicili, i no avisen al centre.
- Hi ha casos que la temporalitat de la feina dels pares provoca constants canvis de domicili i, per tant, de mobilitat de l'alumnat d'un centre a un altre. És a dir, l'estructura productiva de les Illes, amb contractes precaris i l'estacionalitat de l'activitat motivada pel predomini del turisme, també afecta l'escolaritat de l'alumnat estranger.
- En ocasions, els viatges durant el curs als seus països provoca llarg períodes d'absentisme escolar, ja que quan viatgen hi passen com a mínim per 1 mes. I, en ocasions, els fills poden quedar al país d'origen amb les padrines, ties, etc.

Actituds

Aspectes quantitius:

Les actituds a Primària són bones. A l'educació secundària ja poden establir matisos en funció de les respostes obtingudes:

L'interès de l'alumnat marroquí és inferior per la manca de suport familiar.

La concentració presenta més diferències o dificultats, sobretot pel que fa a l'alumnat marroquí. Entre les causes es troben les diferències de valors culturals i lingüístiques.

La comprensió de l'alumnat marroquí, és inferior que la mitjana.

I, per últim, dins la variable comunicació també els marroquins presenten majors dificultats.

Aspectes qualitius:

- L'interès, la sociabilitat, el comportament solen ser iguals o superior als autòctons. El clima dins l'aula i el comportament de l'alumnat no és dolent. Cal mencionar que als centres de Primària no sol haver-hi seriosos problemes de disciplina.
- En relació als nins marroquins, sí que s'observa una actitud cultural de "masclisme", que xoca en ocasions amb el tarannà dels nostres centres educatius. La seva visió de la dona, per influència familiar i cultural, és negativa en ocasions o de menyspreu en determinats contextos.
- La comprensió és inferior, la qual cosa repercuteix en uns inferiors resultats acadèmics i un cert despenjament del ritme del grup que pot esdevenir un factor de risc cap a una actitud negativa, sobretot a ESO.

- Als Instituts consultats l'interès augmenta al batxillerat en relació a ESO, a l'igual que la concentració i comprensió.
- La comunicació i la sociabilitat són iguals a ambdues etapes educatives.
- El pes del grup d'iguals a l'adolescència també es converteix en un repte tant en el sentit positiu com negatiu per a molts d'alumnes d'aquesta nacionalitat. La reafirmació en relació a l'adult també es pot convertir en reafirmació cap les cultures que no són la seva. S'observen manifestacions en la roba, en la manera de pentinar-se, en els complements com les cintes, banderes...
- Les nines marroquines solen ser més callades, més submises.
- Molts d'alumnes presenten un nivell d'hiperresponsabilitat, de sobrecàrrega, ja que s'ocupen de la casa durant el treball dels pares i mares que sol ésser tot el dia. Acompanyen els germans petits a escola, encalenteixen el menjar...

Les relacions de sociabilitat de l'alumnat i el professorat

Aspectes quantitius:

A Primària les relacions de sociabilitat de l'alumnat i el professorat són idèntiques a la resta.

A Secundària, els equips directius presenten un elevat grau de desconeixement de causa (70%) i la conclusió bàsica que traiem es una relació igual i fins i tot superior del professorat amb l'alumnat magrebí. Les causes d'aquest fet són la diversitat de valors i les dificultats idiomàtiques.

Aspectes qualitius:

- La relació de l'alumnat estranger amb el professorat és bona, en part per la seva cultura patriarcal i tradicional, que respon positivament al concepte d'autoritat.
- Als nivells d'Infantil i Primària solen ser molt transparents amb el mestre o mestra, li contenen tot el que passa a casa seva. Són bastant comunicatius, fet que minva amb l'edat.
- A vegades es donen casos de contestar malament, d'impertinència i desinterès per part de l'alumnat marroquí (IES), però també per part dels alumnes autòctons.

- Hi ha una diferència fonamental consistent en el fet de que a Primària el mestre educa i a Secundària el professor ensenya coneixements.

La sociabilitat de l'alumnat en relació al grup d'iguals.

Dins del col·lectiu marroquí predomina l'agrupament per nacionalitats.

- En principi s'agrupen per caràcter similar, amb nins autòctons o d'altres nacionalitats.
- La relació entre companys no és dolenta però tampoc és bona, ja que tendeixen a agrupar-se per nacionalitat de manera espontània i això es difícil de rompre.
- Amb el temps d'estada al centre i al sistema educatiu la situació canvia cap a una millor relació amb la resta de companys.
- El sistema d'escolarització no afavoreix la convivència equilibrada entre estranger i autòctons ja que la major concentració als centres públics (estranger i alumnat marginal) dificulta la integració escolar i social.

La seva participació a activitats escolars i extraescolars.

Aspectes quantitius:

A Primària la participació a les activitats escolars programades és igual entre tot l'alumnat del centre.

No així en relació a les activitats extraescolars on la participació en el cas del marroquins, a més de les motivacions econòmiques, cal afegir reticències culturals (45%).

Als centres d'ESO la participació en activitats escolars dels marroquins és inferior a la mitjana, per l'escassa valoració de les activitats no acadèmiques per part de les famílies.

Aspectes qualitius:

Escolars

- La participació en activitats escolars és normal, superior al batxillerat que a ESO. La manca de recursos a la família (econòmics) i la poca valoració que tenen cap a aquestes activitats són les principals causes.
- Algunes activitats no són considerades importants o bàsiques per les famílies, ja que la seva situació socioeconòmica no els permet.
- En ocasions les necessitats familiars (feina a casa, cura dels germans) impedeix la matriculació dels fills a activitats de l'horabaixa.

Extraescolars

- També la participació a activitats extraescolars és baixa. Darrere d'aquest fet es troben raons de tipus econòmic, encara que també poden influir els costums, els hàbits procedents del sistema educatiu de procedència, etc. i la poca valoració d'aquest tipus d'activitat.
- Si han de pagar, la seva prioritat és la economia familiar, i per tant no poden disposar de recursos per aquest fi. És, doncs, una despesa susceptible de ser eliminada. Quan els mestres insisteixen i donen alternatives com que el centre els pugui ajudar, participen. En el cas contrari els alumnes no hi participen.
- A ESO i Batxiller, on els alumnes estranger ja poden decidir, moltes vegades no troben atractives les sortides o activitats extraescolars i no participen.

La participació de les famílies a l'escola i a les AMIPES.

La participació de les famílies d'alumnes de Primària és similar a la mitjana. Podem destacar un element diferencial com és la poca participació institucional, per motivacions lingüístiques, manca d'hàbits, delegació de funcions a l'escola, etc. Hi ha una bona relació personal quan se'ls crida per a qualsevol motiu. A ESO, la participació és encara més escassa.

A mesura que els fills creixen sembla minvar la percepció de risc o de necessitat de tant de control per part de la família. També el tracte amb el fill adolescent és difícil en aquests temes.

- La baixa participació de la família a l'escola és un fet general (autòctons i immigrants). De cada vegada els pares deleguen més en la institució escolar l'educació dels fills, la transmissió de valors i coneixements que abans corresponen a la família. La feina de dones i homes, el ritme de vida existent actualment i la problemàtica econòmica degut a un consumisme desmesurat provoquen que els nins "s'aparquin" a l'escola, si és possible tot el dia, millor. D'aquí l'èxit dels centres concertats, que acullen els nins jornades interminables a canvi de doblers.
- Les relacions del centre amb les famílies estrangeres és bona. No obstant, la participació d'aquestes dins la vida del centre es mínima. De qualque manera, deleguen en el centre l'educació dels fills i no estan acostumats a participar, o no tenen temps.
- Si moltes famílies d'aquestes nacionalitats no estan integrades a altres nivells socials o costums de les Illes, es lògic que tampoc ho estiguin en relació a la participació escolar. Qualsevol relació amb una institució si no hi ha integració social es anòmala.
- La manca de comprensió de la llengua catalana, generalment vehicular als centres educatius, i dels continguts propis del sistema educatiu, també actua negativament en una possible participació escolar.

- El fet de no tenir una xarxa familiar, com moltes famílies autòctones, pot provocar que no tinguin amb qui deixar els fills petits per assistir a reunions a l'escola o al centre d'ESO.
- Les necessitats econòmiques, que es tradueixen en llargues jornades laborals, fa que no tinguin temps ni ganes de ficar-se en històries com les AMIPES.
- Altres famílies no reconeixen les institucions escolars, el vocabulari, la finalitat, etc.
- En definitiva, la família no s'integra en l'organització oficial del centre.

La detecció de mancances per part del professorat i dels centres educatius per a millorar l'atenció i, per tant, la inclusió de l'alumnat estranger.

- Determinats directors (interlocutors) consideren que encara amb un 10-15% d'alumnat estranger no es troben saturats, que hi ha altres centres en situacions pitjors. Tampoc el nombre d'alumnat estranger els preocupa massa. D'això se'n treuen tres interpretacions:
 - a) La poca conflictivitat que la presència d'aquest alumnat representa en els centres educatius.
 - b) La problemàtica existent no es deu al fet de la pluralitat cultural sinó al baix nivell socioeconòmic de les famílies, principalment als centres públics, a on la presència de l'alumnat extracomunitari és majoritària.
 - c) La presència als centres educatius de famílies multiculturals.
- Hem observat dubtes (per desconfiança) a l'hora de contestar les enquestes per part dels responsables de determinats centres educatius, com si es tractés de contestar de manera "políticament correcte" i no d'exposar de manera clara la problemàtica existent i la manca d'actuacions ben encaminades per atendre la diversitat cultural, lingüística, etc. als centres.
- Es constata també un desconeixement, sobretot als centres de secundària, de la situació real per nacionalitats i procedències del seu alumnat. La informació que tenen els directors és menor, de la que ens donen els secretaris, cap d'estudis, etc. És a dir, seria necessària una major coordinació i anàlisi de la realitat del seu propi alumnat, per actuar en conseqüència. No diferencien, per exemple, l'alumnat llatinoamericà per nacionalitats, o l'alumnat d'origen africà, etc.
- L'acolliment es troba delegat principalment en el professorat del departament de català als centres d'ESO i Batxillerat, i no es té consciència de que es tracta d'una feina de tot el claustre, ja que no és qüestió només d'integració o mesures lingüístiques.
- La interculturalitat és encara als centres entrevistats una proposta de futur. En la pràctica, l'assimilació és la línia de treball bàsica.

- A tots els centres demanen més professorat i recursos en general. En relació al professorat es detecta una mancança de preparació en relació a l'atenció a la diversitat existent, ja que ni la formació inicial a la Universitat, tant diferent entre els mestres i els llicenciats, ni la permanent aborden encara aquestes qüestions.
- Hi ha una petició reiterada de davallar les ràtios per aula, ja que la situació és insostenible a molts de centres. El treball de la diversitat és pràcticament impossible amb les aules saturades.
- Manquen recursos externs. L'equip de treball ha constatat a través de les enquestes que determinats centres no demanen la intervenció de la figura del mediador intercultural, per desconeixement, ja que els centres que disposen d'aquests col·laboradors es troben molt satisfets del resultat de la seva feina.
- L'any d'arribada hauria de ser un any complet d'acollida, per anivellar l'alumnat, malgrat perdin un curs. Una acollida mal feta duu conseqüències en l'escolaritat posterior.

C.2.1.3. Britànics

En el cas de l'estudi de l'alumnat britànic als centres educatius de les diferents Illes s'ha optat per, a partir de l'estudi realitzat a Mallorca, incorporar les aportacions fetes a les altres Illes (Menorca i Eivissa)

Juntament amb la vinguda de població adulta jove del Regne Unit, en molt de casos matrimonis, famílies nuclears i en altres famílies uniparentals o persones fadrines, tots en edat laboral, han vingut menors en edat escolar (en altres casos aquests menors ja han nascut aquí).

La presència d'alumnat d'aquesta nacionalitat o descendent de persones nascudes al Regne Unit és un fet palpable a bastants de centres educatius de les Illes, ja que el seu nombre és bastant significatiu.

S'observa una preferència residencial clara cap als municipis de caire turístic a Mallorca, Eivissa i Formentera mentre que a l'illa de Menorca s'observa una major uniformitat residencial. En el cas de Mallorca, la serra de Tramuntana també exerceix un gran atractiu residencial per aquesta població estrangera. Per tant, són els centres educatius d'aquests municipis els que acullen els menors procedent d'aquest país de la Unió Europea.

Principals conclusions dels qüestionaris als centres educatius:

A nivell d'Infantil i Primària no s'observa cap comportament diferenciat d'aquest alumnat en relació a la resta, especialment per part d'aquell alumnat que ha fet tota la seva escolaritat als centres educatius de les Illes.

A través de les entrevistes realitzades a diferents instituts de titularitat pública o concertada hem obtingut informacions contradictòries que apunten a unes característiques diferenciades d'aquest alumnat i de les seves famílies, segons el lloc de residència i, en certa manera, de la classe social; així per una banda hi ha alumnat procedent del Regne Unit que té un comportament idèntic a la resta i, per l'altra, hi ha minories que opten per actituds que xoquen amb el règim de disciplina i les normes de comportament bàsiques dels centres educatius. Darrere d'aquest fet es troba en moltes ocasions una integració deficient dins el sistema escolar, un rendiment baix i, en altres casos, la coexistència d'alumnes de la mateixa nacionalitat, que actua com a element d'influència negativa en una edat a la qual la influència del grup d'iguals és bastant forta.

En un altre sentit, ens comenten que, en general, als llocs més petits el nivell d'integració social és més satisfactori, malgrat que com a famílies i en certa mesura com a col·lectius mantenen una personalitat bastant definida en relació a altres nacionalitats.

Les famílies d'elevat status econòmic i cultural van donar molta importància a l'educació dels fills com a font de promoció social, amb expectatives de realitzar els seus estudis universitaris a Anglaterra o els Estats Units. A part de les tres llengües (català, castellà i anglès) havien triat francès com a llengua optativa, la qual cosa denota una important consideració dels idiomes per a desenvolupar-se al món actual.

L'interès d'aquestes famílies cap a l'institut era bo, tenien negocis turístics i empreses de la construcció/immobiliària.

El col·lectiu anglès representa una realitat ben diferenciada en relació a la resta dels col·lectius immigrants. Els professors ho veuen com una realitat apart que necessita un tractament i uns recursos diferenciats. A vegades manifesten que es troben sense instruments ni materials per abordar aquesta realitat.

Es destaca la nova tipologia familiar que està arribant en les darreres onades: famílies joves d'extracte social mitjà/baix, monoparentals ó en procés de separació, que arriben al nostre medi pensant que trobaran una major disponibilitat de temps i espais de llibertat per fer-se càrrec dels seus fills.

I.- CONCLUSIONS DE LES ENTREVISTES A CENTRES:

Els centres educatius de Menorca tenen tradició d'acolliment envers l'alumnat britànic però necessita eines per fer front aquesta realitat que presenta trets ben diferenciats:

- Manca de motivació per l'aprenentatge de les llengües locals.
- Manca de recolzament familiar per l'aprenentatge de les assignatures en general, corresponents als diferents nivells educatius.
- Manca de participació i implicació real de les famílies als centres educatius.
- Manca d'integració al medi local.

Els centres destaquen com a mesures d'implantació urgent:

- La reflexió sobre l'adaptació del currículum a un tipus d'escola intercultural.
- Una manca de materials específics per al treball a l'aula ordinària amb l'alumnat britànic.

Aquestes són necessitats bàsiques a resoldre en la segona fase d'adaptació de l'alumnat estranger al centre educatiu, si realment volem passar d'una assimilació a un model d'integració intercultural.

RENDIMENT ESCOLAR

El rendiment escolar de l'alumnat britànic és manifestament millorable als IES. Entre les causes d'aquest fet es troben:

- El rendiment educatiu és més baix que a la resta d'alumnat, salvant excepcions, doncs també hi ha alumnat que destaca acadèmicament. A vegades és més una qüestió de voluntat que de capacitat.
- L'aprenentatge de les llengües locals els hi resulta molt costós. La majoria obté una gran satisfacció en la classe d'anglès, on tenen la possibilitat de destacar.

ABSENTISME ESCOLAR

En termes generals, l'alumnat britànic no destaca pel seu absentisme. No obstant, es poden donar situacions com:

- Absències intermitents, sobre tot en casos puntuals de famílies desestructurades.
- Viatges al seu país, sense informar al centre, i que duren unes setmanes. Tot això amb el consentiment i coneixement de la família.
- Sovint un alumne anglès no va al centre i torna aparèixer quan vol, sense que les famílies comuniquin la causa.
- La feina temporal de les famílies també repercuteix en períodes de vacances en temps lectiu, i amb el consentiment dels pares els fills van amb ells a llocs llunyans, posant davant les vacances a l'escola. I sense comunicar-ho als tutors.

ABANDONAMENT ESCOLAR

A final de 4t d'ESO i/ó quan acaben el Batxillerat, molts d'alumnes se'n van cap al seu país a començar a estudiar directament al Regne Unit. D'altres acaben la seva escolarització i comencen a fer feina en el sector de Serveis, generalment continuant amb l'empresa iniciada pels seus progenitors.

Els alumnes que no han obtingut èxit escolar troben facilitat d'immersió al mercat laboral, sobre tot perquè ja poden fer ús de la xarxa d'assistència que la colònia anglesa posa a disposició dels seus compatriotes. Existeix una xarxa informal d'ajuda i protecció envers les persones que acaben d'arribar que els facilita una ràpida inserció a través de diversos canals.

ACTITUDS DAVANT EL MÓN ESCOLAR

Necessiten molt de temps per aprendre els idiomes de les Illes, especialment el català, a diferència dels procedents d'altres nacionalitats, - com els dels països eslaus, i xinesos o marroquins - que en un trimestre ja són capaços de seguir el currículum ordinari en castellà i català.

La manca d'interès per la superació de les matèries els hi du a una manca de concentració i treball. Tal vegada les dificultats de comprensió de les dues llengües vehiculars del centre (català i en menor mesura castellà) té bastant a veure; així com la dificultat d'adaptació a un nou sistema educatiu i als nous companys, professorat, etc.

La comunicació i sociabilitat es dóna amb més facilitat entre el mateix grup de britànics, amb poca interrelació amb la resta d'alumnat dins el centre. Fora del centre educatiu, tenen tendència a agrupar-se sempre entre ells.

SOCIABILITAT (I): PROFESSORAT

Amb el professorat tenen bona relació formal, una mica distant, a pesar de que, en ocasions, troben aquí un major apropament i calidesa, comparant-los amb la major rigidesa dels professors britànics.

En ocasions presenten actituds negatives cap al professorat, més de mirar amb supèrbia que d'enfrontament directe. És una actitud *holligan* d'una certa impertinència.

SOCIABILITAT (II): ALUMNAT

En relació als seus companys, en principi es relacionen entre alumnat de la mateixa nacionalitat. Promouen l'agrupament de la seva nacionalitat

Quan tenen amiatat amb altres alumnes autòctons, des de petits són bastant fidels i lleials.

PARTICIPACIÓ (I): ACTIVITATS ESCOLARS

Participen el necessari, són poc espontanis en mostrar interès i en participar en les activitats de manera voluntària. Sempre ho fan amb els seus amics de sempre.

Sovint no es troben motivats per les feines escolars i per la metodologia del treball a l'aula. Expressen que hi ha moltes diferències entre els sistemes educatius d'aquest país i el seu. Les matemàtiques s'ensenyen de forma molt diferent.

Entre les diferències que manifesten destaquen:

- **Deures:** Aquí han de fer més deures, allí no és tan important estudiar molt, sinó d'acord amb els interessos de cada un i d'acord a les seves possibilitats.
- L'ensenyament troben que és més **personalitzat** i, al mateix temps, més exigent amb les responsabilitats individuals. No han de portar tants de **llibres de text**, l'ensenyament es fa basa més en apunts o informacions varies que ells mateixos han d'aportar.
- La diferència més gran que veuen en relació a les assignatures impartides són les **matemàtiques**. Diuen que aquí anem més avançats i que la metodologia d'ensenyar la resta duent i la divisió és completament diferent.
- Ressalten el fet de que els professors no sàpiguen el sistema anglès d'aquestes dues operacions, sobre tot per poder ajudar-los al començament a fer la conversió.
- El ventall **d'assignatures opcionals** és més extens, ja que poden triar entre tres idiomes: alemany, francès i espanyol. També entre Teatre, que aquí quasi bé no existeix, Cuina, i les Ciències que s'ensenyen de forma més experimental i no tant a base d'estudiar i estudiar.
- Altres diferències significatives les trobem en les assignatures de Plàstica, Música i Educació Física que, segons la seva opinió, són impartides de forma molt diferent. En general, veuen la vida que fan aquí com més tranquil·la, més saludable, però amb menor oferta d'activitats per a joves, sobre tot a l'hivern.

PARTICIPACIÓ (II): ACTIVITATS EXTRA-ESCOLARS

La participació a les activitats extraescolars és un poc superior, tal vegada pel seu caire més lúdic i pel fet que suposa un menor esforç, ara bé participen a la seva manera: van amb el seu grupet i s'ho munten a la seva manera.

PARTICIPACIÓ DELS PARES I MARES (I): NIVELL ORGÀNIC

Als centres entrevistats ens informen de manera coincident que les famílies participen poc al centre. Podria ésser perquè no disposen d'informació però hi ha d'altres nacionalitats estrangeres que es troben en una situació similar i participen.

Els nostres interlocutors han expressat que la dificultat de l'idioma és un obstacle, ja que la majoria no sap parlar cap idioma local, malgrat tenir una trajectòria d'anys en el nostre medi. Tampoc entenen els costums ni tradicions locals.

Moltes famílies no solen dir ni una paraula en català o castellà, als tutors o professorat del centre, en moltes ocasions cal cercar el professorat d'anglès.

Hi ha com un cert sentiment de preponderància (lingüística i cultural) de les persones procedents del Regne Unit.

Molts tenen negocis de serveis, bars, restaurants, que els impedeixen estar amb els seus fills en temps de temporada.

Aquest alumnat no té problemes econòmics; ans al contrari, moltes vegades les famílies ho solucionen donant-los diners de més.

Són un col·lectiu poc transparent pels centres, no hi massa col·laboració mútua. A vegades s'ha de sol·licitar ajuda a persones angleses amb més experiència d'integració al nostre medi, per donar-los xerrades i conferències i fer-los entendre la importància de la seva implicació.

El català no els preocupa gens.

PARTICIPACIÓ DELS PARES I MARES (II): NIVELL RELACIONAL

S'observa molt poca relació dels pares i mares britànics amb la resta de la comunitat educativa.

S'ha observat una gran relació entre els pares de la mateixa nacionalitat amb els quals interrelacionen constantment en diferents esdeveniments de tot tipus: festes, reunions, etc.

Solen anar a la reunió de principi de curs i només tornen al centre quant se'ls crida per qualche situació relacionada amb els seus fills.

Sol·liciten informació traduïda a l'anglès en la majoria dels centres.

C.2.1.4. Senegalesos

En el cas dels senegalesos l'estudi s'ha concretat específicament a la importància de la família i sobre els resultats escolars. Aquests aspectes seran tractats més endavant en els seus apartats corresponents.

En quant a l'importància dels centres pels estudiants de Senegal, els resultats foren molt similars als de la resta de nacionalitats. Els factors comuns són una constant i serveixen per explicar també els senegalesos.

Podem dir que les diferències entre centres són pràcticament inexistentes, perquè el que marca els possibles matisos és principalment la nacionalitat i no tant el lloc de residència.

En referència als centres, s'observa un cert desconeixement per part dels equips directius del número d'immigrants escolaritzats al seu centre, així com la dificultat d'identificar l'alumnat per nacionalitats dins el col·lectiu genèric "l'latinoamericà". També es desprèn de les entrevistes un nivell significativament alt de desconeixement de les possibles causes de determinats comportaments dels alumnes immigrants.

A l'educació primària el rendiment escolar dels immigrants és similar a la mitjana de la totalitat de l'alumnat del centre.

El rendiment escolar de l'alumnat estranger és baix. No obstant, les diferències observables no són molt grans a Primària i van augmentant a ESO.

Gran part de l'alumnat estranger, compensa la diferència de nivell amb un millor comportament i actitud general cap a l'escola en general. Mostren submissió cap a l'autoritat del mestre i de l'adult, en general motivada per procedir de sistemes de valors més tradicionals.

I.- CONCLUSIONS DE LES ENTREVISTES A CENTRES:

El fet de tractar-se d'una immigració molt recent a les Illes Balears fa que als nivells superiors de l'ESO pràcticament no hi hagi alumnat d'aquesta nacionalitat, la major part és troben escolaritzats als centres de Primària i algun al primer cicle d'ESO.

La concentració de l'alumnat d'aquesta nacionalitat a determinats centres educatius dificulta la tasca d'integració escolar i social. Els centres i el professorat no disposen en absolut de recursos suficients per afrontar la nova realitat multicultural, ni econòmics, ni materials, ni de professorat de suport, ni de formació. Moltes vegades falta fins i tot l'actitud i predisposició necessària per rebre i atendre aquest alumnat.

El funcionament del PALIC funciona més com un document fruit de la voluntat de l'equip directiu que com una eina real de treball. Normalment, Escolarització envia infants durant tot l'any, d'un dia per l'altre, la qual cosa dificulta rebre els alumnes i les seves famílies mitjançant entrevistes personals i presentació del centre. L'idioma, al principi, és una

dificultat afegida i el servei d'inspecció no afavoreix que els infants d'edats primerenques s'incorporin al centre amb un horari flexible per afavorir la seva adaptació.

Les mesures que s'empren normalment, apart de les entrevistes inicials i la presentació de l'alumne a la resta del grup per part del tutor/a, són una atenció més específica de l'equip de suport a l'infant nouvingut, però el temps que es dedica al nou alumne, es lleva a l'horari habitual de les aules i com arriben infants contínuament, es ressent l'organització general del centre.

Altres alumnes i famílies fan moltes vegades servei de traducció i interpretació entre els nous arribats i el tutor/a.

RENDIMENT ESCOLAR

L'alumnat senegalès nouvingut presenta moltes mancances des del punt de vista educatiu ja que molts han estat escolaritzats de manera irregular al seu país d'origen.

Troben una certa correspondència entre el nivell d'estudis de les famílies i la relació dels fills amb el medi educatiu (interès, participació, adquisició de les llengües, etc.)

Dins el conjunt de l'alumnat més petit, el professorat es queixa de la manca d'hàbits i de tenir un comportament "salvatge" – en aquest sentit els estereotips també hi juguen un paper important.

El rendiment escolar, des del punt de vista de la realització de les tasques i del compliment de les normes dels centres educatius és acceptable, sempre considerant el punt de partida inicial.

A Primària constaten que l'alumnat subsaharià presenta un rendiment escolar un poc més baix que la resta pel que fa a la feina damunt paper. Les causes poden ser la menor importància que sembla que donen en general els equatorians i senegalesos a la lletra impresa en relació a altres nacionalitats (aquesta suposició no està feta en sentit pejoratiu, crec que es tracta de costums). En general, pel que expliquen les famílies, els alumnes subsaharians no estan acostumats a dibuixar ni a escriure dins el seu entorn familiar, ni tant sols en famílies d'un nivell socioeconòmic més elevat. Això fa que es cansin aviat o treballin amb poques ganes quan es tracta de feines quotidianes o rutinàries.

ABSENTISME ESCOLAR

Cal tenir present la situació tan precària de moltes de les famílies senegaleses nouvingudes, el procés migratori no acaba en el moment d'arribar a Mallorca, una vegada a l'illa gràcies a la col·laboració de familiars i amics cerquen un habitatge, generalment compartits amb altres famílies, i una feina. En ocasions per motius de canvi de feina han de canviar de domicili i això té una repercussió en el canvi d'escola dels fills.

Generalment, aquestes situacions xoquen amb els centres educatius ja que l'escola ocupa un lloc secundari en les seves necessitats vitals de supervivència, la qual cosa provoca en ocasions canvis d'escola sense avisar als mestres que poden pensar que es

tracta d'absentisme o abandonament escolar quan en realitat s'ha produït un canvi de centre.

L'alumnat subsaharià també presenta absentisme intermitent respecte a la resta encara que no molt acusat. Si se'n van al seu país una temporada, de vegades avisen al centre però de vegades no. Tampoc solen avisar si es desplacen per Mallorca per qüestions de venda ambulants. Però ho fan perquè ells no donen importància als aspectes formals als quals estem acostumats nosaltres

ABANDONAMENT ESCOLAR

Es produeixen més situacions d'abandonament en relació a la resta de l'alumnat. De cop desapareixen, segurament per canvi de domicili o de ciutat. De tota manera, tampoc d'una forma molt generalitzada.

Per la informació que s'ha obtingut amb les entrevistes, no es solen donar casos de abandonament escolar, entre altres coses perquè l'edat de les famílies provoca una presència mínima d'alumnat adolescent. No tenim cap dubte que en cas de necessitat els fills adolescents es decanten per la feina com a sistema per ajudar als seus pares.

ACTITUDS DAVANT EL MÓN ESCOLAR

En el context social general actual, amb una desvalorització de l'educació i de la tasca als centres educatius (públics), amb situacions en ocasions difícils en el sí de les comunitats educatives, l'alumnat senegalès no és conflictiu, al contrari comparteix aquest tarannà del qual hem fet referència anteriorment com a "simpàtics, alegres...", la qual cosa juga al seu favor i en ocasions compensa les mancances de rendiment escolar.

L'actitud de l'alumnat davant el món escolar és bona. Tenen interès i escolten amb atenció, participen activament de les activitats escolars. Tenen dificultats en la realització de les feines escrites. Es cansen aviat, els costa concentrar-se i sembla que els avorreix la feina damunt paper o les activitats escolars rutinàries.

Segons hem pogut observar i ens constaten els serveis psicopedagògics arriben nins amb dèficit d'expressió oral. No es tracta d'un problema d'idioma. No es comuniquen de manera verbal ni a l'escola ni a l'entorn familiar, sinó de manera gestual, sobretot els infants més petits. De tota manera encara que ens hem trobat amb uns quants infants amb aquestes característiques, creiem que no es pot generalitzar ni hi ha cap estudi seriós, que coneguem, damunt el tema.

SOCIABILITAT (I): PROFESSORAT

La relació de l'alumnat subsaharià amb el professorat és bona. Són alegres, oberts i participatius.

SOCIABILITAT (II): ALUMNAT

La relació dels infants amb el grup d'iguals és molt bona en general. Són expressius i de tracte obert. Els agraden els jocs d'acció. Son àgils i encara que soni a estereotip, destaquen en activitats gimnàstiques i esportives, la qual cosa fa que tinguin un plus d'admiració per part dels companys i companyes.

PARTICIPACIÓ (I): ACTIVITATS ESCOLARS I EXTRA-ESCOLARS

El grau de participació de l'alumnat subsaharià a les activitats escolars és bastant bo. A part de reticències inicials, participen en les activitats extraescolars com són ara excursions i sortides. Normalment no participen en les que organitza el centre a l'horabaixa.

De tota manera si de vegades hi ha manca de participació, es deu al fet que assenyalàvem al anteriorment, d'absentisme intermitent que fa que es perdin moltes activitats en general.

PARTICIPACIÓ DELS PARES I MARES (I): NIVELL ORGÀNIC I RELACIONAL

La participació de les famílies a nivell orgànic en el centre són nul·les. Sembla que no veuen la importància de participar a nivell orgànic. De tota manera, la major responsabilitat és del centre perquè normalment aquestes famílies desconeixen el funcionament orgànic dels centres, no saben com funciona ni la importància de la seva participació i, com hem dit en altres punts, no donen la importància que donem a la nostra societat a aspectes formals.

A nivell relacional amb la comunitat educativa la comunicació és bona. Es mostren cordials i afables i, en general, sembla que no donen la importància que donen altres col·lectius al rendiment escolar dels seus fills i filles o al menys no l'exterioritzen. De vegades es fa necessari recordar la importància de l'horari d'entrades i sortides. Tenen una dimensió del temps diferent a la nostra, i arriben i venen a recollir els nins i les nines amb retràs.

CONCLUSIONS FINALS

Manquen recursos al centre en general, no només per l'alumnat immigrant, sinó per a tot l'alumnat. La dificultat més important és que l'escola no funciona com un equip i moltes vegades es reben les directrius a seguir com una ordre de l'equip directiu. Manca formació i voluntat, existeix un cert cansament i es viu dins la cultura de la queixa: "manquen recursos, manquen mestres de suport..." Això fa que el PALIC es visqui com un document més i no com una eina valuosa.

D'altra banda la relació amb les famílies és difícil per la problemàtica de l'idioma i per la quantitat d'alumnat estranger. Explicar la importància d'un berenar saludable, d'assistir a una reunió, de la necessitat d'higiene... es converteix en una feina considerable amb tantes famílies i tantes llengües. Cal insistir en la disminució de les ràtios, sobretot a edats primerenques, en una millor distribució de l'alumnat immigrant, en dotar els centres amb recursos humans i materials i en donar formació al professorat. Totes aquestes

mancances fan afrontar la nova realitat multicultural com un fet feixuc i cansat per molts professionals de l'ensenyament.

També cal dir que hi ha molts mestres que accepten aquesta realitat com una mostra més de la diversitat de la societat i treballen per una escola inclusiva.

Sembla que s'hagi donat una visió negativa de l'alumnat subsaharià, i no és aquesta la nostra intenció. Creiem que es tracta d'una cultura molt diferent a la nostra i això es reflecteix en el seu comportament escolar. En el cas de l'alumnat xinès podria succeir igual, però no es manifesta tant pel seu tarannà molt laboriós. La filosofia de vida de les famílies subsaharianes, més tranquil·la que la nostra, fa que no donin la importància que donem nosaltres a aspectes burocràtics i formals, però el seu tarannà és obert i respectuós i els infants s'incorporen a la vida del centre sense problemes.

C.2.1.5. Xinesos

La distribució de l'alumnat xinès a Balears és troba bastant polaritzada a determinats centres educatius, propers al domicili familiar de les persones d'aquesta nacionalitat. El sentit de grup i la necessitat de suport mutu afavoreixen aquesta situació. A més, hi ha una tendència a incrementar el nombre d'alumnat al mateix centre educatiu.

RENDIMENT ESCOLAR

Tot el professorat que té alumnat xinès és troba sorprès per l'alt rendiment a l'àrea de matemàtiques, ja que es veu que a la Xina és un àrea curricular molt forta, així com un bon rendiment en general a les àrees de ciències (naturals, biologia, geologia, etc.). I, si el rendiment és inferior a les altres àrees de l'àmbit sociolingüístic les causes poden ésser les diferències de referents culturals i sobretot les mancances lingüístiques. No obstant, en un temps relativament curt adquireixen un domini oral suficient de la llengua castellana i, posteriorment, de la llengua catalana.

És un alumnat encantador, molt treballador i disciplinat; sorprèn positivament als docents que comencen a treballar amb ells.

ABSENTISME ESCOLAR

L'absentisme depèn de l'edat i, a les etapes de Infantil i Primària, precisament pel sentit de l'obligació i la responsabilitat, és pràcticament inexistent.

Una altra qüestió és quan l'alumnat xinès té més de 16 anys i, per tant, és pot incorporar al món laboral. Moltes vegades deixen de venir a classe perquè les seves famílies els incorporen al negoci familiar i, d'altres, perquè fan feina nocturna o han de tenir cura de germans petits i no poden assistir a classe.

Per tant, la causa principal és la subordinació a la situació familiar i a les necessitats econòmiques.

ABANDONAMENT ESCOLAR

Si que es donen casos d'abandonament escolar, ja que per moltes d'aquestes famílies l'escola o l'institut tenen la funció de preparar als seus fills, sobretot en el domini de llengües (castellà, principalment) per poder treballar als negocis familiars i/o de coneguts, facilitant la comunicació amb els clients (botigues, restaurants..), o bé perquè es puguin treure el carnet de conduir i així tenir a l'abast del negoci familiar un vehicle propi.

ACTITUDS DAVANT EL MÓN ESCOLAR

A l'igual que a altres esferes de la seva vida, l'actitud d'aquest col·lectiu d'alumnat és molt bona dins l'àmbit escolar. L'interès per tot el que suposa un aprenentatge és molt bo.

El nivell de concentració a l'aula és, comparativament, molt superior a la resta d'alumnat, ja que està en allò que ha d'estar. La comprensió també es bona i, en tot cas es troba condicionada pel domini lingüístic (català i castellà). La comunicació és produïda sobretot amb alumnat de la seva nacionalitat, és pràcticament inexistent la interrelació amb alumnat d'altres nacionalitats.

Són molt sociables en el sentit de respectar a l'altre, les normes, en els seus comportaments, etc.

SOCIABILITAT (I): PROFESSORAT

La consideració cap al professorat és molt bona i així aconsegueix la bona opinió per part d'aquests.

SOCIABILITAT (II): ALUMNAT

Amb la resta de l'alumnat són correctes però distants.

PARTICIPACIÓ (I): ACTIVITATS ESCOLARS

La participació a les activitats escolars és alta, fan tot el que se'ls encomana.

PARTICIPACIÓ (II): ACTIVITATS EXTRA-ESCOLARS

La participació a activitats extraescolars és nul·la, no solen participar en allò que no sigui obligatori i dins l'horari escolar estàndard. Quan surten de l'escola és per anar a casa i estar amb la seva família.

PARTICIPACIÓ DELS PARES I MARES (I): NIVELL ORGÀNIC

Les famílies xineses mai participen a l'escola i a les activitats, probablement per la manca de coneixement de la llengua catalana i/o castellana.

PARTICIPACIÓ DELS PARES I MARES (II): NIVELL RELACIONAL

Tampoc és relacionen amb altres famílies de la comunitat escolar que no siguin xineses.

C.2.1.6. Búlgars

El domini del castellà per part de les famílies i l'alumnat búlgar matriculat als centres educatius entrevistats ha afavorit la comunicació i l'enteniment mutu a l'hora de determinar la visió que des dels centres educatius es té d'aquest col·lectiu. Cal dir que la llengua de comunicació és el castellà i no el català (que no coneixen tant), a pesar de que la majoria fa només fa entre un i dos anys que han arribat.

Les diferències entre el seu país i el nostre és un handicap a tenir en compte. A pesar de reconèixer que aquí els hi resulta més fàcil i els resultats acadèmics no són dolents, les notes resultaven millors als seus països.

En general, el professorat pensa que són alumnes que s'esforcen i que superen les dificultats provinents dels idiomes. Destaquen sobre tot el tema de la disciplina i l'esforç per aconseguir bons resultats acadèmics.

Tots ells consideren l'idioma com a un obstacle important a l'hora d'aprendre i d'integrar-se. De totes maneres en fan un aprenentatge bàsic molt ràpid. En el moment de l'arribada és un obstacle i es solen ajuntar entre els alumnes que poden compartir idioma, una vegada adquirida una mínima competència dins l'institut tot d'una fan amics. Alguns pensen que seguirà sent un obstacle per a seguir estudis superiors.

Els professors búlgars són més estrictes i rígids. Hi ha moltes més normes. Una de les normes és el càstig. Tots els alumnes manifesten que en el seu país l'ensenyament els hi resulta molt més dur, estricte i difícil que el d'aquí.

Ressalten la manca de respecte que es té al professorat. Però valoren la proximitat que se'ls pot tenir companys i professors al principi. Estan acostumats al recolzament familiar en les feines/deures escolars i també noten diferències significatives en aquest aspecte.

A més de la llengua materna, el búlgar, també estudien l'anglès.

Al centre educatiu es senten ben integrats, els amics són de totes les nacionalitats, relacionant-se dins i fora del centre i no solen formar grups de romanesos així com fan altres nacionalitats (magribins, equatorians, etc.)

Diuen no haver-se sentit discriminats per la seva nacionalitat però caldria eliminar els prejudicis de la població autòctona, perquè pensen que tots són iguals (es fa referència a romanesos que delinqueixen)

El seu temps d'oci el dediquen a l'ordinador, anar a activitats extraescolars com anglès, matemàtiques, fer esport, anar amb els amics...

Es senten molt arrelats al seu país, encara que l'alumne que va venir de petit diu haver perdut totes les arrels i sentir-se d'aquí. Aconseguir la nacionalitat espanyola només és important en un cas que diu no vol anar-se'n ja d'aquí, d'altres esmenten la doble nacionalitat i algun no vol la nacionalitat espanyola per a res (pensa que amb l'entrada a la comunitat europea no els farà falta per aconseguir els papers de treball).

La idea de seguir estudiant està dividida: tres volen seguir estudiant fins arribar a la universitat i altres dos volen incorporar-se al món del treball. La majoria pensa que estudiar els ajudarà a millorar el seu futur. Alguns diuen que compaginaran estudis i feina sobretot en la temporada d'estiu. Les expectatives d'estudi van des de estudiar *empresarials, alguna cosa relacionada amb la informàtica, enginyer informàtic...*

Alguns pensen que les dificultats que trobaran en el seu camí seran les de tenir els papers en regla, l'idioma i també el canvi de lloc, ja que per seguir el estudis que volen fer s'ha de sortir de l'illa.

Tots coincideixen en que els pares tenen altes expectatives envers el seu futur professional. La majoria afirma que els pares voldrien que fessin estudis universitaris, en un sol cas les expectatives pròpies no coincideixen amb les dels pares, que voldrien que el seu fill fos policia, en canvi ell es veu com a professor d'història. Tothom coincideix en què els pares no volen influenciar-los, que és cosa d'ells, que puguin decidir ells mateixos.

C.2.2 EL CAS DE MENORCA

C.2.2. El cas de Menorca

La realitat dels centres

La detecció de mancances per part del professorat i dels centres educatius per a millorar l'atenció i, per tant, la inclusió de l'alumnat estranger.

1. En relació a si el centre disposa dels mitjans necessaris per a fer front a la realitat intercultural, la majoria manifesta que NO (66%); a un centre concertat que escolaritza la totalitat de l'ensenyament obligatori, diuen que a secundària creuen que NO, però que a la Primària SI. Quan s'especifica quins mitjans hi manquen, la majoria diu que mitjans materials i humans. A l'apartat "d'altres" dos centres diuen que farien falta més espais físics (aules) per dur a terme els agrupaments que d'acord amb aquesta diversitat serien necessaris i recomanables. Els agrupaments es fan, però utilitzant espais físics que abans es destinaven a consergeria, laboratori, sales de psicomotricitat, suports específics, etc.
2. A la pregunta de si el professorat disposa dels mitjans per a fer front a aquesta nova realitat intercultural, la gran majoria diu que NO, i solament un centre diu que SI. Entre els mitjans que manquen, destaquen els de:
 - a. Formació inicial i continuada del professorat. (80%)
 - b. Materials (80%)
 - c. Didàctics (50%)
 - d. Entre els "altres" podem destacar:
 - i. Manca de temps per preparar i organitzar el material;
 - ii. Manca d'espais específics per donar les classes i realitzar els desdoblaments i els agrupaments flexibles;
 - iii. Manca de temps per coordinar entre tot el professorat implicat.
3. Quant la existència d'un Pla d'acolliment, (PALIC) tots els centres, tant d'educació Infantil, Primària, i Secundària diuen que SI. En relació a la valoració que es fa dels apartats:

Centres d'E. Infantil i Primària:

- a. Presentació del centre i professorat a la família: 7 (Mitjana)
- b. Entrevista inicial a la família i l'alumne: 8
- c. Presentació de l'alumne al grup classe: 8,50
- d. Adscripció al curs: 9

- e. Alumne guia o acompanyant: Dos centres manifesten que no ofereixen aquest servei. La resta li posa un 7
- f. Serveis de mediació / traducció: Tots els centres diuen que aquest servei està cobert per la Mediadora cultural dels Ajuntaments. Un centre diu que ha posat en marxa un servei de mediació en Anglès, de cara a la rebuda dels pares, donada la gran quantitat d'alumnat britànic escolaritzat en el centre.
- g. Total: 8,4

Centres de Secundària:

Un centre no ha volgut fer la valoració "posant notes" a la seva pròpia actuació, ja que consideren que aquesta depèn de les persones que componen el professorat especialista, el qual canvia constantment degut a la inestabilitat de les plantilles.

- a. Tallers de Llengua i Cultura: Un centre de secundària manifesta no disposar d'aquest recurs. Un altre centre ha instaurat un taller de conversa "Xerram?" amb voluntaris d'alumnat autòcton que funciona molt bé i que significa una experiència pionera. La resta li posa a aquest apartat un 7.
- b. Aula d'acolliment: Aquest recurs està molt bé valorat pels centres públics. Als concertats, funciona a Primària ja que la resta d'escolarització fins a Batxiller, es fa en el mateix centre: Nota 8.
- c. Suport lingüístic: 6
- d. Mesures curriculars específiques es va fondre amb el concepte d'adaptacions curriculars i no va tenir massa bona consideració: 6
- e. Agrupament de l'alumnat: Aquest apartat ha estat molt ben considerat ja que l'atenció a la diversitat en general ha creat la necessitat d'instrumentar noves formes de tractar la heterogeneïtat, nous agrupaments. La majoria de centres fan desdoblaments, petits grups flexibles, atenció individualitzada, Tallers i treballs de grups d'investigació (projectes de treball) com a conseqüència del tractament de la nova realitat. Aquestes noves formes d'agrupament també necessiten de nous espais, i els centres en la seva creació no han estat dissenyats d'acord a aquestes noves modalitats: 7,50
- f. Acció tutorial: Els centres manifesten haver-se incrementat l'interès per programar activitats de tutoria relacionades amb el tractament de les diferents cultures: 8
- g. Horaris específics: Dos centres diuen que no han establert horaris específics, ja que l'atenció als alumnes immigrants es fa en concordança amb les classes ordinàries. Però si s'han hagut de crear nous temps de

coordinació, de suport, nous horaris tant pel que fa al professorat com pel que fa a l'atenció a l'alumnat: 7

- h. Actuació dels especialistes (EOEP; PT; AD): En la majoria de centres, el departament d'orientació s'implica globalment en el suport dels alumnes immigrants. Es fa notar la manca d'estabilitat d'aquest professorat, la qual cosa dificulta la estabilitat de les plantilles. No s'ha volgut qualificar amb una nota l'actuació d'aquests professionals.
- i. Grups flexibles a determinades àrees: Es valora molt bé la bona disposició de la inspecció a l'hora de valorar la flexibilitat en els agrupaments relacionats amb àrees amb especial dificultat pels alumnes immigrants: Matemàtiques i Llengües.
- j. Total: 7,3

4. En els centres d'infantil i de primària, la valoració que es fa dels recursos que disposen és la següent:

- a. Immersió lingüística: A un centre concertat es va dir que no disposaven. La resta el va valorar amb una mitjana de 8,50.
- b. Professorat de suport (PT / AD / AL): Es destaca la manca d'estabilitat del professorat de suport i la necessitat de més dotació: 8
- c. Mesures d'adaptació al currículum: 6,70
- d. Materials específics: 7,50
- e. Total: 7,7

- Determinats directores que van fer d'interlocutors consideren tot un repte la nova situació que s'ha donat en els darrers anys en els centres de Menorca i la veuen com a una oportunitat de creixement per tothom. D'altres, essent realistes diuen que encara hi ha tot un camí per recórrer i que es necessiten més recursos, més temps i espais perquè arribi a constituir un veritable enriquiment.
- És significatiu el fet de considerar com a poc important la conflictivitat que la presència d'aquest alumnat representa en els centres educatius. Els prejudicis existents no es deuen al fet de la pluralitat cultural en sí mateixa sinó al baix nivell socioeconòmic de les famílies extra comunitàries que assisteixen als centres públics.
- En tot moment els equips directius s'han mostrat ben disposats a donar dades dels seus alumnes. En la quasi totalitat dels centres amb alumnat anglès, destaquen l'especial característica que presenten aquests alumnes i la manca d'estratègies del què disposen per fer-li front.

- Es constata també un cert desconeixement dels equips directius, de la situació real per nacionalitats i procedències del seu alumnat. A vegades han hagut d'acudir a secretaris, cap d'estudis, etc. per completar les informacions.
- L'acolliment es troba delegat principalment en les persones més implicades en la temàtica com poden ser els especialistes ó en el departament d'orientació. Encara manca una consciència de que es tracta d'una feina de tot el claustre, perquè no hi ha una actuació dirigida a sensibilitzar i donar formació a nivell de centre. Les actuacions estan dirigides a l'alumne nouvingut a nivell individual ó de classe.
- La interculturalitat encara és una proposta de futur, en la pràctica n'és l'assimilació el paradigma educacional bàsic.
- A tots els centres demanen més recursos en general. Quan es profunditza en la qüestió, s'afirma que no es tracta tant de donar més recursos ja que es considera que els materials i humans estan bastant coberts. El que sí s'ha fet especial incidència és en la manca de temps per organitzar-los, en la manca d'espais per fer front i en les excessives ràtios d'alguns centres públics.
- En relació al professorat es detecta una mancança de preparació en relació a l'atenció a la diversitat en general i a l'educació intercultural en especial, ja que no està contemplada en els plans de la formació inicial a la Universitat. Quant la formació permanent diuen que s'haurien de programar cursos i seminaris dins l'horari lectiu adreçats a tot el professorat.
- L'any d'arribada s'ha instaurat com a norma d'un any complet d'acollida, a la majoria dels centres de l'illa. També aquest fet depèn de les característiques de l'alumne perquè hi ha casos en què pot significar més temps d'adaptació. Una acollida incompleta provoca conseqüències negatives en l'escolaritat posterior.

Rendiment Escolar

Aspectes quantitius:

A l'educació primària els equips directius afirmen que, en general, el rendiment escolar als seus centres va de regular fins a satisfactori. En els centres de secundària, han afirmat que en general podria ser millorable, passant per regular, fins a satisfactori. El rendiment dels alumnes immigrants en general, es situa per sota de la mitjana de la totalitat de l'alumnat del centre. Alguns centres consideren que és igual, però cap centre l'ha considerat millor a la resta.

En relació als col·lectius equatorià i marroquí, a excepció d'un centre, el rendiment és pitjor a la mitjana. En el cas de Búlgars / Romanesos, Xinesos i Anglesos a secundària, consideren que és igual, en canvi a educació primària, consideren que n'és pitjor.

En relació a les causes, s'observa un alt percentatge de centres que afirmen com a causa principal la manca de domini de les llengües oficials. Dins les altres motivacions destaquen aquestes:

- Diferències culturals, sobre tot en el cas de marroquins i xinesos.

- Inestabilitat familiar en la majoria dels casos.
- Manca de formació específica del professorat que, en cas dels alumnes anglesos, es troben sense eines per afrontar la problemàtica que presenten, amb manca de motivació per aprendre les llengües autòctones i la manca de recolzament familiar.
- Dificultats afegides al procés migratori, en el cas dels alumnes que procedeixen del tercer món, per les implicacions socioeconòmiques i per la gran quantitat de situacions de desarrelament i dol migratori, especialment entre els adolescents.

Aspectes qualitatius:

- El rendiment escolar de l'alumnat estranger és baix, no obstant, les diferències observables no són molt grans a Educació Infantil i primària, i van augmentant a l'ESO.
- Gran part de l'alumnat estranger (equatorià, marroquí, xinès i romanès) compensa la diferència de nivell amb un millor comportament i actitud general cap a l'escola en general. Mostren submissió cap a l'autoritat del mestre i de l'adult, en general motivada per la procedència de sistemes de valors més tradicionals i formals.
- La situació econòmica de moltes famílies immigrades de països pobres és precària i no poden aportar molt (temps i recursos) a l'escola ni als seus fills fora de l'horari escolar. No és la situació de la immigració britànica però tampoc hi ha implicació.
- Evidentment l'alumnat estranger té una situació de desavantatge, generalment, per qüestions lingüístiques. En menor mesura l'equatorià ja que com a mínim fa ús d'una de les llengües oficials de la Comunitat Autònoma (castellà) que la resta. L'alumnat anglès presenta una altra característica en relació a les llengües, perquè parteix de la consideració que la seva llengua és predominant en el món sencer. Aquesta situació de preeminència es fa notar en el fet de que les famílies no donin el valor que mereixen les llengües locals i en molts de casos ni tan sols consideren necessari el seu propi aprenentatge.
- A determinats instituts troben que, en general, és millorable el rendiment global de tot l'alumnat.
- Un excessiu volum d'alumnat immigrant en una mateixa classe pot provocar desajustaments a la realitat i la formació de *ghettos* i discriminació social.
- L'alumnat que s'incorpora al sistema educatiu balear en els primers cursos de l'escolarització té més facilitat per aconseguir uns rendiments millors ja que el procés d'adaptació es més llarg. Això no succeeix amb l'alumnat d'incorporació tardana que s'incorpora als darrers cursos de primària ó a l'ESO, ja que el desfasament és més acusat i ja té uns hàbits adquirits de treball diferent, continguts diferents, estil d'aprenentatge i d'ensenyament propis, organització de centres d'acord amb altres pautes culturals, altre tipus d'autoritat, disciplina, etc.
- La influència del nivell d'integració social de la família al medi cultural i lingüístic de la societat d'acollida és determinant a l'hora d'afavorir o dificultar l'adaptació quant

al rendiment escolar dels seus fills. També les seves expectatives quant el futur dels seus fills determinen el grau de èxit ó de fracàs escolar.

- L'actitud envers l'educació intercultural i la implicació del professorat i dels equips directius en el compromís d'una millora dels resultats acadèmics de tot l'alumnat es bàsica. En aquest sentit se'ns comenta molt la importància de una formació permanent bàsica en aquests temes i la implicació per part del professorat per ajudar a tot tipus d'alumnat, especialment aquest que presenta tot un repte a l'educació dels nostres dies.
- S'ha pogut comprovar, per part del professorat, un desconeixement total dels sistemes educatius i, en general, dels trets culturals dels països d'origen dels alumnes minoritaris. Com a conseqüència, es desconeixen la forma en què els alumnes han estat acostumats a aprendre, per anar adaptant la metodologia dels primers mesos, al seu estil d'aprenentatge. A vegades l'esforç radica en atendre l'alumne en qüestió sense aprofitar la riquesa que representa la seva arribada per a la resta de la classe.
- La manca de formació entre el professorat, més les excessives ràtios en algunes aules i la manca d'espais en els centres, provoca que moltes vegades es creen situacions de desbordament que a vegades sobrepassen l'esforç personal del professorat.

Absentisme Escolar

Aspectes quantitius:

Tots els centres afirmen que el nivell d'absentisme als seus centres en general és baix.

A l'educació Infantil i Primària el nivell d'absentisme de l'alumnat immigrant està situat un poc per dalt de la mitjana de l'alumnat. Es destaca l'absentisme intermitent d'alguns alumnes anglesos.

A l'educació Secundària, l'absentisme no està considerat d'igual manera: en algun centre es diu que és major; en altre es diu que és igual i en altre que és menor a la mitjana, per tant és qüestió de considerar els col·lectius per tenir una idea més exacta: Major en el cas dels equatorians, marroquins i anglesos.

En relació a les causes s'observen diferències en relació a les nacionalitats considerades:

- Pocs recursos familiars, en el cas dels equatorians i marroquins
- Manca d'interès per l'escola, en el cas dels anglesos
- Manca d'hàbits escolars, en la majoria de casos
- Visió devaluada de l'educació, en alguns casos

Aspectes qualitius:

- A Educació Infantil i Primària cap centre ens ha parlat d'absentisme significatiu, els filllets/es anglesos solen faltar a classe de forma intermitent per causes de viatges familiars i a vegades, sense justificació.
- A nivell d'ESO ens comenten uns certs casos d'alumnat marroquí, especialment al·lotes, que falten a escola sense motius justificats i, en moltes ocasions, amb el coneixement de les famílies. Es poden donar situacions d'absentisme d'al·lotes grans (12,13 anys...) per tenir cura dels germans petits.

Abandonament Escolar

A tots els centres de primària consideren que l'abandonament escolar és NUL i secundària tots els centres consideren que és BAIX.

En comparació als alumnes autòctons, els alumnes immigrants presenten un nivell d'abandonament igual i, en un sol cas, per dalt de la mitjana.

Aspectes quantitius:

El grau d'abandonament escolar per part de l'alumnat xinès i anglès és superior a la mitjana de l'alumnat a ESO.

En relació a les motivacions o causes d'aquest fet tenim en general el fracàs escolar i la manca de motivacions, la dinàmica migratòria amb anades i vingudes temporals.

Dins les causes citades troben:

En relació a l'alumnat xinès, la facilitat d'immersió al mercat laboral ja que la majoria fa feina amb la família i també la manca de valoració familiar de l'escola.

Quant l'alumnat anglès l'abandonament es pot produir per la manca de motivació familiar de l'escola, més manca de motivació i interès i la facilitat d'immersió al mercat laboral, sobre tot en la part de serveis turístics de temporada.

Aspectes qualitius:

- No es pot parlar d'un abandonament escolar total per part de l'alumnat immigrant. A vegades les famílies estrangeres, per la seva inestabilitat i precarietat laboral, canvien de domicili o a vegades tornen al seu país, i no avisen amb suficient antelació.
- Hi ha casos que la temporalitat de la feina dels pares provoca constants canvis de domicili i, per tant, de mobilitat de l'alumnat d'un centre a un altre. És a dir, l'estructura productiva de les Illes amb contractes precaris i l'estacionalitat de l'activitat motivada pel predomini del turisme també afecta l'escolaritat de l'alumnat estranger.
- Els motius que els obliguen a faltar durant períodes de temps són, en ocasions, els viatges que es produeixen al llarg del curs als seus països d'origen i que

provoquen llargs períodes d'absentisme escolar, com a mínim per un mes. En ocasions, els fills poden quedar al país d'origen amb les àvies, padrines, ties, etc.

Actituds davant el món escolar

Aspectes quantitius:

Les actituds davant el món escolar de la totalitat dels alumnes escolaritzats als centres entrevistats d'infantil i primària, en general, en relació a l'**interès** que demostren és bona.

En relació a la **concentració** davalla un poc, ja que justament es troben moltes deficiències d'atenció – concentració en tots els fillets de la darrera generació. Quant **comprensió**, també es troba que està bastant bé. Quant **comunicació i sociabilitat**, també hi ha una bona consideració.

La qüestió canvia molt quan es tracta dels alumnes immigrants. A pesar de que el seu **interès** per l'escola és igual a la resta, davalla molt quan es tracta de mesurar la seva **concentració**, ja que com diuen molts de professors, segurament com que ja estan acostumats a desconnectar tant, han instaurat l'hàbit de estar mentalment fora del que succeeix a classe. Per tant falla també la **comprensió** la qual cosa significa més atenció i més suport específic per part del professorat. Es nota una davallada significativa en els alumnes que no dominen les llengües locals, com en el cas dels marroquins, romanesos/búlgars, subsaharians, xinesos i anglesos, especialment aquests darrers.

A l'educació secundària ja es poden establir més matisos en funció de les respostes obtingudes:

L'**interès** de l'alumnat equatorià es igual a la mitjana, en aquest cas, es considerat normal.

En el cas de l'alumnat marroquí, a dos centres de secundària a on hi ha gran quantitat d'alumnes d'aquesta procedència, troben que demostren més interès i demostren esforçar-se més que la resta.

Les puntuacions pugen quan els alumnes estan a Batxillerat, però no tant en els anglesos, que continuen mostrant deficiències quant l'interès envers l'escola, concentració, comprensió, comunicació i sociabilitat. Els alumnes anglesos es troben al pati fent grups de la mateixa nacionalitat, tant a primària com a secundària.

La **concentració** presenta més diferències o dificultats, sobretot pel que fa a l'alumnat marroquí . Entre les causes es troben les diferències de valors culturals i lingüístiques. En el cas dels anglesos entren altres tipus de variables, com poden ser la diferència de valors.

La **comprensió** de l'alumnat equatorià també es similar a la resta i la dels marroquins surt inferior, al igual que els anglesos.

I, per últim, dins les variables **comunicació i sociabilitat** també els marroquins i els anglesos presenten majors dificultats.

Entre les causes que poden provocar les actituds negatives en el cas de l'alumnat immigrant en general es troben: la manca de suport familiar, manca de formació específica del professorat, els diferents valors de la seva cultura d'origen i els valors que la nostra societat considera en desús.

En relació a aquest darrer apartat, els alumnes minoritaris tenen la percepció de que en el nostre sistema, el concepte que s'atorga a l'autoritat del professor és molt diferent al que estaven acostumats. Senten que aquí els alumnes tenen més autoritat front els adults i que poden aixecar-les la veu i fins i tot cridar-los.

Aspectes qualitatius:

- L'interès, la sociabilitat, el comportament solen ser iguals o superior als autòctons. En cap cas s'ha fet incidència en una especial conflictivitat quant al comportament de l'alumnat immigrant. Cal mencionar que als centres de Primària no sols haver-hi problemes de disciplina. A secundària els conflictes que es produeixen, solen començar per comentaris i menyspreus dels alumnes autòctons.
- La comprensió que demostren, en general n'és inferior, la qual cosa repercuteix en uns baixos resultats acadèmics i un cert desajustament al ritme del grup que pot esdevenir en un factor de risc, tal vegada en el fet d'adquirir una actitud negativa o de rebuig als aprenentatges i companys, sobretot a l'ESO.
- Als Instituts consultats diuen que l'interès augmenta al Batxillerat en relació a l'ESO, a l'igual que la concentració i comprensió.
- La comunicació i sociabilitat es comú a ambdues etapes educatives.
- Les alumnes angleses es fan més entre elles; els alumnes d'aquesta nacionalitat tenen més facilitat d'integració amb altres alumnes autòctons mitjançant els esports com el futbol, una gran eina que actua com a lligam d'integració per a totes les nacionalitats sense excepció.
- Les al·lotes de les nacionalitats equatoriana, marroquina i xinesa solen ser més callades, més submises i menys propenses a intercanviar-se amb al·lotes d'altres nacionalitats.
- Les al·lotes subsaharianes han patit problemes de xenofòbia als centres.

Les relacions de sociabilitat de l'alumnat i el professorat

Aspectes quantitius:

En general, tots els centres afirmen que la relació de tot l'alumnat amb el professorat és BONA. Solament en un cas de secundària es considera regular. A tots els centres, tant de

primària com de secundària, les relacions de sociabilitat de l'alumnat immigrant i el professorat són idèntiques a la resta, no es troben diferències significatives.

A Secundària, es fa incidència en que el possible desajustament en el concepte i figura de l'autoritat del professor es deu a que a la majoria de les cultures que estem considerant, es valora l'obediència i la disciplina com un valor que nosaltres considerem en desús. En general la percepció que tenen és de major llibertat per parlar amb tot tipus de professors, i més amb els que tenen una implicació més directa, com és el professorat de suport, els tutors o el de l'aula d'acollida.

Aspectes qualitatius:

- La relació de l'alumnat estranger amb el professorat és bona, en part per la seva cultura patriarcal i tradicional que respon positivament al concepte d'autoritat i perquè consideren que aquí tenen més llibertat per expressar-se.
- A nivells d'Infantil i Primària solen ser molt comunicatius amb el mestre o mestra; solen contar tot el que passa a casa seva. Són bastant comunicatius, la qual cosa va minvant a mesura que els alumnes tenen més edat.

La sociabilitat de l'alumnat en relació al grup d'iguals.

Tots els centres afirmen que la sociabilitat entre iguals és BONA, tant a primària com a secundària, a pública o a concertada. Quan es passa a diferenciar-los per nacionalitat la cosa canvia, ja que fora del l'aula, l'agrupament per nacionalitats a l'hora del pati per exemple, és la pauta més acusada.

Tant dins el col·lectiu d'alumnat equatorià com marroquí, xinès i anglès, predomina l'agrupament per nacionalitats. Els centres ho saben però es senten incapaços d'incidir en aquest fet.

Els alumnes diuen que són els alumnes autòctons els que provoquen aquesta divisió entre grups: els d'aquí i els de fora, i no tenen cap altra opció que reunir-se entre ells. A vegades s'ajunten amb els d'altres nacionalitats. Per exemple, llatinoamericans plegats, ó països de l'Est plegats, o africans plegats ... els anglesos formen un *ghetto* apart, sempre.

- En altres casos a primària, en principi s'agrupen per edats, interessos, amb autòctons o d'altres nacionalitats.
- La relació entre companys no resulta satisfactòria en general, ja que tendeixen a agrupar-se per nacionalitats de manera espontània i això es difícil de poder incidir per part dels professors. Els equatorians es relacionen entre ells, es un mecanisme de defensa que els hi dóna seguretat.

- Amb el temps d'escolarització al centre i al sistema educatiu la situació canvia cap a una millor relació amb la resta de companys autòctons, sobre tot en el cas dels anglesos.
- L'actual mapa escolar, el sistema d'escolarització, els criteris d'assignació als centres, amb una major implicació de l'escola pública envers la concertada, no afavoreixen la convivència equilibrada entre estrangers i autòctons ja que es dona una major concentració als centres públics i aquest fet dificulta la integració escolar i social.
- A la ciutat de Maó ja es troben classes en educació primària, amb un alt percentatge d'alumnat estranger, que en alguns casos arriba al 80%. Els alumnes immigrants no tenen referents clars quant a les pautes lingüístiques ni culturals, necessàries per a una correcta inclusió en la nostra societat. La pauta a seguir és l'assimilació.

La seva participació a activitats escolars i extra escolars.

Aspectes quantitius.

A l'educació Infantil i Primària la participació a les activitats escolars programades està considerada a nivell mitjà/alt, igual en comparació als seus companys autòctons. El col·lectiu marroquí participa menys a tots els nivells.

A secundària succeeix lo mateix però afegint els col·lectius xinès i anglès.

Les causes d'aquesta situació es deuen principalment al xoc cultural que poden produir determinades activitats i temàtiques i també a l'escassa valoració familiar de les activitats no acadèmiques.

No succeeix així en relació a les activitats extra escolars, en les quals la participació de tot l'alumnat immigrant és inferior, per manca de recursos econòmics en el cas d'alumnes equatorians i en el cas del marroquins, a més a més, per motivacions degudes a reticències culturals. Aquesta escassa participació en les activitats extra escolars és més pronunciada a l'educació primària.

Als centres d'ESO la participació en activitats escolars de tots els col·lectius és similar a la resta, a excepció dels marroquins que és inferior, per l'escassa valoració de les activitats no acadèmiques per part de les famílies. A Batxillerat és igual.

Aspectes qualitius:

Activitats Escolars

- La participació en activitats escolars resulta mitjana, superior al batxillerat que a ESO. La manca de recursos econòmics a les famílies i la poca valoració que tenen cap a aquestes activitats no acadèmiques, són les principals causes.

- Algunes activitats no són considerades importants o bàsiques per les expectatives familiars, la qual cosa pot suggerir una manca d'informació entre família – escola i una manca d'estímuls personals de cara a la socialització i d'esbarjo dels seus fills.
- En moltes ocasions les necessitats de tipus familiar, com poden ser les de fer feina a casa, tenir cura dels germans, etc. impedeixen la matriculació dels fills a les activitats dels capvespres.
- Una part significativa d'alumnat immigrant participa en activitats programades per Associacions d'immigrants dels diferents col·lectius de l'illa.

Extra escolars

- La participació a activitats extra escolars és notablement baixa, tant a primària com a secundària; al voltant d'aquest fet es troben raons de tipus econòmic, també poden influir els costums, els hàbits procedents del sistema educatiu de procedència, i la poca valoració de les mateixes.
- Moltes d'elles tenen un preu, i el seu cost no és prioritari; la seva prioritat es la economia familiar, i per tant no poden disposar d'aquests recursos. Quan els mestres insisteixen i donen alternatives a vegades accedeixen.
- A ESO i Batxiller en les quals els alumnes estrangers ja poden decidir per ells mateixos, moltes vegades no troben atractives les sortides o les activitats extra escolars i no participen perquè no els hi motiva el fet de participar.

La participació de les famílies a l'escola i a les AMIPES.

El nivell de participació de totes les famílies a nivell orgànic a l'escola Infantil, Primària i Secundària és BAIX.

En comparació amb els pares i mares d'alumnes autòctons, els pares i mares d'alumnes immigrants presenten un nivell de participació MENOR. Aquesta és una consideració gairebé unànime, també a secundària.

Les mares magrebines són les que participen escassament a l'escola; moltes d'elles no assisteixen mai i no són conegudes pels mestres. L'interlocutor és el pare. Les famílies xineses tampoc participen a l'escola. En aquest cas l'idioma és una barrera ja que no saben els idiomes locals, utilitzant als seus fills com a intèrprets.

Els pares anglesos també utilitzen com a excusa l'idioma i en alguns centres s'han fet reunions especials per fer-los entendre la importància de la seva implicació i l'adquisició de les pautes culturals locals; en alguns centres, la instauració d'un servei de mediació funciona solament a l'arribada. Seria del seu interès que les reunions i comunicacions es fessin sempre en Anglès, la qual cosa no resulta viable.

En general, es poden destacar com a causes principals varis elements diferencials com poden ser la poca participació institucional, per motivacions lingüístiques, d'arrelament cultural. També pel fet que als seus països no estan acostumats a participar. Tanmateix es destaca la bona relació personal quan son cridats individualment per a qualsevol motiu.

En moltes ocasions els pares manifesten que no assisteixen a les reunions grupals de classe que es fan a començament i final de curs, perquè senzillament no entenen res del què es diu. Creuen convenient que es tinguin en compte la seva situació i que al manco se'ls hi doni un guió sintètic en el seu idioma, per poder seguir l'exposició. També troben reticències per part dels pares dels alumnes autòctons; a vegades es senten discriminats.

A l'ESO, la participació dels pares i mares en general, és encara més escassa. A mesura que els fills creixen sembla minvar la percepció de risc o de necessitat de control per part de la família. També el tracte amb el fill adolescent resulta més difícil, pel qual es programen xerrades i conferències per pares i mares a nivell de centres i d'Ajuntaments a les quals assisteixen una mínima part de la població de pares. La majoria d'aquestes activitats es fan en català, per la qual cosa els pares ja es senten discriminats d'entrada.

Conclusions de les entrevistes als centres

- De les entrevistes als equips directius es pot concloure que, en la majoria dels centres existeix una manca de **formació** entre el professorat bastant manifesta. Tots els centres demanen més formació permanent, continuada al llarg dels cursos escolars, actualitzada d'acord a les característiques de la població que està arribant i que continuarà arribant d'acord als fluxos de migració, ja que la formació inicial encara no està contemplada als programes de Magisteri ni als programes dels professors que atenen els alumnes de secundària.
- La majoria del professorat demana formació, a ser possible dins l'horari lectiu i contextualitzada a la realitat de la nostra Comunitat Autònoma, de cada illa en particular i de cada centre en especial.
- El professorat necessita adquirir **competència intercultural**, perquè els centres presenten una realitat i una diversitat cada vegada més complexes, i necessiten ser tractades de forma específica, ja que els fluxos de persones creixen constantment.
- Si bé la majoria reclama més recursos humans, sobre tot més dotació de professorat especialista, reconeixen que no hi ha tanta mancança en la dotació de recursos materials; però si hi ha un reconeixement general que es necessita més **temps** per organitzar els materials i més **espais físics** – aules - per dur a terme les noves metodologies d'atenció a la diversitat perquè els centres estan saturats.
- Crida l'atenció que els centres de primària hagin fet una valoració més positiva de la seva actuació que els centres de secundària. Aquests darrers no han associat immigració amb conflictivitat.

- El professorat continua associant **dèficit lingüístic** amb **dèficit cognitiu** dins un model de suport compensatori de les desigualtats. Les proves de diagnòstic, avaluació i seguiment (ACI) continuen amb el model de compensació de les deficiències.
- Es comprova un gran **desconeixement** dels sistemes educatius dels països dels quals provenen els alumnes, així com del seu estil d'ensenyament – aprenentatge, el que provoca desajustaments als alumnes nous.
- La **metodologia** d'aula hauria de tenir com a punt de partida, el fet intercultural, per partir de la mateixa realitat, present a tots els centres.
- Els criteris d'escolarització i assignació de centres semblen bastant difusos; tant els centres com els pares pensen que es guien solament per la disponibilitat de places dels centres i poques vegades tenen en compte la proximitat a la residència familiar. Existeix doncs, una asimetria entre els centres públics i els concertats, i un cert desconcert entre els pares que suposen una “certa llibertat d'elecció de centre”.
- Es constata la instauració d'un model clarament **assimilacionista** en el medi escolar en general. Els centres tal vegada no són prou conscients ó no han adoptat una postura clara al respecte. Tenen clar que el model teòric que s'ha de seguir és el de la escola inclusiva, però en la pràctica continuen les pràctiques segregadores.
- Resulta urgent prendre **mesures específiques** per a un correcte plantejament de l'acollida i la inclusió d'aquests alumnes en el sistema educatiu balear instaurant un model propi que tingui en compte les xifres que parlen per si mateix: 16% d'alumnes immigrants – en aquestes xifres no entren els fills d'immigrants interns ni els temporers - 83% a centres públics, dels quals el 40% no acaben l'ESO i el 50% repeteix curs. És hora d'anar superant el model de dèficit, adoptant perspectives diferencials amb un enfocament interculturalista.